

SAT KINGKINGWAN DAT UMMUNA
UTDIT OSAN ALGAW

A Book of Folk History and Customs
in Limos-Kalinga

Summer Institute of Linguistics, Inc.
Translators Publishers

1977

53.22-777-3.5C

Printed in the Philippines

54.20PD-776058BGA13

Published
in cooperation with
Bureau of Elementary Education
and
Institute of National Language
of the
Department of Education and Culture
Manila, Philippines.

Additional copies of this publication may be obtained
from:

Fillit .		Fillit
SIL, Bagabag Airport	or	P.O. Box 2270
Bagabag, Nueva Vizcaya 1505		Manila, 2801

FOREWORD

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting superstructure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second language learning into two steps -- literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Department of Education and Culture of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

Juan L. Manuel
Secretary

PREFACE

Our future is rooted in our past and therefore it is as important for us to understand where we have come from as it is to know where we are going in life. We present this book as an attempt to help the present and future generations of Kalingas to better understand their heritage. The book has three parts: 1. The folk history contains accounts of the history of people and places in Kalinga as they have been preserved in the oral tradition. 2. The stories of beginnings show the attempts of the ancestors to explain the origins of the things they found in their world. 3. The descriptions of marriage and burial customs show how these customs were practiced in the past.

All men search for truth and try to understand the world around them. Since the search for truth is a never-ending process, it is important to know the past in order to build on this knowledge as we face new truths.

These stories were written and compiled by participants from the barrios of Baay, Asibanglan, and Limos, Pinukpuk, Kalinga-Apayao in June-July, 1977. Neri Zamora translated the folk history accounts into Pilipino as a help for Kalinga students learning Pilipino as well as Pilipino readers interested in Kalinga history. Dan Elkins illustrated the book. We are grateful for the help of each one.

Hart and Ginny Wiens
Rosalie Bulmer

Kathy Bosscher
Carol Porter

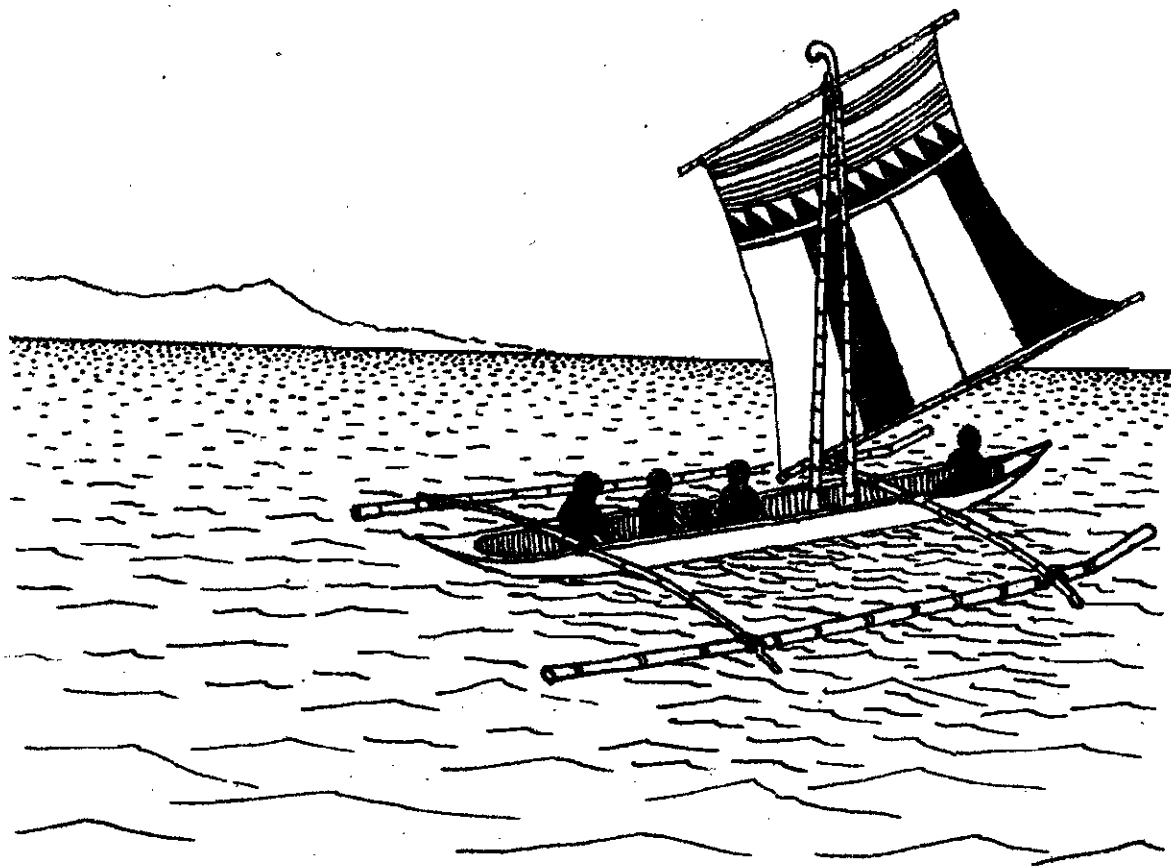
Summer Institute of Linguistics

Listan Nat Bogas Ditun Iblu

<u>Sadit Osan Algaw</u>	1
Dat Tagun Daya - - - - -	2
Maipanggop sin Tobal ud Baay - - - - -	9
Sat Nanluglugiyan tun Boboloy Asibanglan kan Nampooyan dat Tagun Inggaw - - - - -	14
Ul-uhnug Maipanggop sit Dumakngan da Aguinaldot tun Asibanglan - - - - -	24
Namboka da si Payaw situn Asibanglan - - - - -	32
<u>Laplapu</u>	48
Sadin Nan-ayawan Kabuniyan situn Pita - - - - -	49
Sat Laplapun dit Pagoy Ilumtaw uttun Pita - - - - -	58
Sada Matubog kan Matandag - - - - -	63
Maipanggop si Idaw - - - - -	69
Maipanggop si Kullangaw - - - - -	74
Sadit Napasamak sidit Osan Algaw sin Ligayan - -	77
<u>Ugalin dat Ummuna</u>	94
Antontad di Asawa kan Kadawiyen di Dadakkol sidit Aw-awi - - - - -	95
Minatoy - - - - -	117

Sadit Osan Algaw

-1-

DAT TAGUN DAYA

intod Bitog Aggueban - Asibanglan

Sadat iDadaya un nanligwat Malaya, ginumloy da kanu utdin sabangan un ummabtan dit sulung sidin lobong un naid si igid. Nalagsak da ta wayawaya da kan adi da paidapdapes si pada dan tagu ta sadat lalaki da, nangkadakkol da, nangkapupunol da kan nangkabobos-ol da ot mememmengol da ta umoy da kad kumalingga, losan dan malnob si banga ot mampadallogay da si daddalan da.

ANG MGA TAO SA TIMOG

Noong unang panahon, ang mga tao raw sa timog na galing sa Malaysia ay sa dagat nagtatayo ng bahay na noon ay ilog na dumadaloy sa isang batis na nagpapakiwal-kiwal sa isang lalo pang malawak at malalim na bahagi ng tubig. Masaya sila sa dahilang sila'y malaya. Walang nakakasakop ni nakapang-aalipin sa kanila sapagka't ang kanilang mga lalaki ay matitipuno, malalakas at matatapang. Kinagugulatan sila at tinatawag na mga bayani sapagka't tuwing sila ay manlulusob (upang mamugot) bawa't isa sa kanila'y may uwing ulo

Maiduum da kad sit pudayan da nu ida ud gumiya ya mangal-
alingag ayaya un manungbat si giggiya. Kadon ya maid kadong-
donglana ta umom-om-om ud gangsa kan maid maigopdaana. Yoong
sadat nabaliwonan un gukbung da ida dida pinadokmat dat
nadogkot si ata, ta lumingaling da si makwa nu dumtong dit
kakayyawan da.

Mansidiya dummangpot dat pukawa, nangsob utdit paltug
da ot nakosyawan dat iDaya ta gataagan da ot nalasun pinangaw
da dat nabulikan si badut ta dida dat mememmengol da. Ida

habang pakanta-kanta pa sa daan. Pagdating sa pasukan ng
nayon, sabay-sabay nilang aawiting pasigaw ang ayaya at
pamaya-maya pa'y maririnig na ang alingaw-ngaw nito. Pagka-
tapos, lalamunin na ito ng malakas at walang humpay na
pagkalantog ng agong. Pag' dumarating ang panahon ng pamumugot,
masyado silang nakakaistorbo sa mga tagapatag kaya't inirerek-
lamo nila sila sa mga Kastila na tinatawag nilang mga taong
may mapupulang mata.

Sumapit ang araw ng pagdating ng mga puti na may mga
sandatang pumuputok. Kaya't ang mga taga-Timog ay nanigas

man dida iggat dit boloy dan manaptaplak sit danum ya naitung-ud dat aassawa kan ganak dan losan ta piyaon dan mapaingkatoy kan dida nu awata patoyon da dida.

Nampasimbulan da utdit lobong un maid si igid, dumangpot da man ya ida dida intangsat dit tanapa ngadnon da si Cagayan. Ininggaw dan nangkokwat dit pitan di osan Kammalanan ot sadat bobsalan kan dida nangkokwa da si say-ang kan gaman dan losan. Ot sad kapiyana ta

sa takot at napamaang na lamang. Madali nilang naigapos ang kanilang tinatawag na mga bayani na napapalamutihan ang mga suot. Dinala nila sila sa kanilang mga bahay na nakalutang sa tubig habang ang kanilang mga anak at asawa ay kasunod nila at sa wari'y handa na ring suungin kung kamatayan man ang kanilang maging kapalaran sa kamay ng mga dayuhan.

Makaraan ang isang buwan, nakarating sila sa malawak na karagatan at sila'y pinigil sa isang patag na lugar sa Cagayan. Nanatili sila roon upang magtrabaho sa lupain ng isang nagngangalang Kammalanan. Pinanday nila ang

nagugummigum da. Yoong sad kabalwana indaldallay da dit tawid dan kumalingga da nu dumtong dit busbusut da.

Nadagup dan losan si sin-algawan ot ida binobbota un manulbuk dat tun daya, tuwanna dakngon da dit dodan igaw dan daya.

Mansidi ya nanulbuk dat dit wangwanga nansikusiku ot tummakdang dat din sabangan Kawangagan. Naawwe dat di, ot ummadu da. Yoong dummatong dat Sanglay un

kanilang mga sibat at palakol na pamugot. Ang maganda nito'y magkakasama sila nguni't may bahagi ring pangit. Di pa rin naaalís sa kanila ang likas nilang ugaling namana pa nila sa kanilang mga ninuno--ang pamumugot sa sandaling sumilakbo ang kanilang galit.

Isang araw nagtipun-tipon sila at nag-usap-usap kung babalik pa kaya sila sa timog, bakanga naman sakaling makarating sila sa kanilang tunay na tirahan doon.

At sila'y nagsimula nang maglayag na sumusunod sa agos ng pakiwal-kiwal na ilog at nakarating sila sa salikop ng ilog at Kawanganan. Matagal silang nanahanan dito hanggang sa dito na rin dumami ang kanilang mga hinlog.

umoy mangayaw kan dida. Sadat nangayaw adi da nagooban dida ta doplas dit mooy. Pinadas dan pinokpok dit batu yoong nappog da ot kaysan da, siyad nangadan na oton.

Utdi namagta da si piya dalapnu awad un-unudon di ganak da ta ida makaskasway. Inunud dat udum Wangag ot sadat udum inunud da tun Saltan. Dakngon da man Sabangan Kal-uwan ya nakasway da uman. Sadat nangoy situn Saltan

Dumating ang mga Intsik upang sila'y pugutan nguni't di nila ito nagawa sa dahilang isang malaking bato ang nakaharang sa kanilang daraanan gayunpama'y, pinagsikapan pa rin nilang malusob sila sa pamamagitan ng pagpukpok sa malaking batong iyon datapuwa't, napagod lamang sila kaya't sila'y lumisan. Ngayon, ang lugar na ito'y tinatawag na Pinukpok.

At gumawa sila ng isang kasunduan para sa kabutihan ng kanilang mga anak at magiging mga apo at pagkatapos, nagkaniya-kaniya na silang lakad. Sumama ang ilan kay Wangag at ang iba nama'y sa Saltan.

ya dumatong da man sin Sabangan Limos ya nakasway da uman,
nanulbuk dat udum sin Saltan ot sadat simpangangan adi
mamiyan paiyapu utdat Baliwon, nakainsulbusulbuk dat tun sulung
Babattuwan aginga si naitupal dat tun bateled Boloy Alan.
Ay, binuboloyan da un lawa tun Sabangan Asibanglan ta siyaon
ud ida guminokan ot didaon dat dadakkol mi.

Nang sila'y sumapit sa pinagsangahan ng ilog Kal-uwan,
nagkaniya-kaniya na naman sila ng lakad. Ang mga sumama sa
Saltan ay naghiwa-hiwalay nang makarating sa pinagsangahan
ng ilog sa Limos. Ang iba'y sumama sa Saltan at ang isang
grupo naman ng mga magkakamag-anak na ayaw pasakop sa mga
tagapatag ay nagpatuloy na tinalunton ang sapang tinatawag
na Babattuwan na nagwawakas sa bundok ng Boloy Alan. Dito
sa pinagsangahan ng ilog Asibanglan sila nanirahan at
namalagi nang tuluyan. Sila na nga ang aming mga ninuno at
wala ng iba.

MAIPANGGOP SIN BODONG UD BAAY

intod Paquito Balutoc - Baay

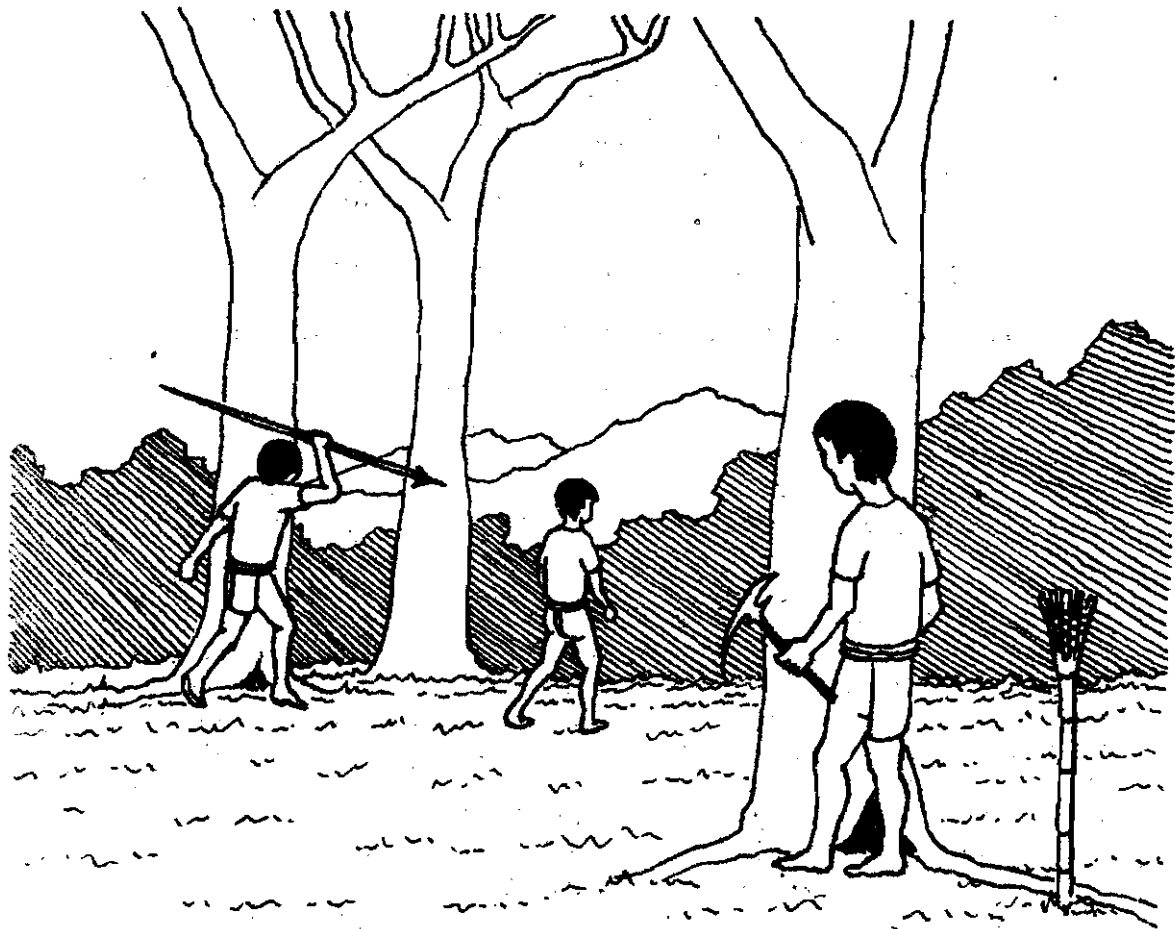
Sadin nangngadanan Baay gapu ta san ngadan din sulung Baay. Ot sadat tagu un inggaw memmemmengol da utdit timpun didit kinalingga. Ulay nu sinun tagu un mallaus, patoyon da. Naid ud palausan dat tagu.

Mangwa kad dat Ballayangon inapsan da dida. Ot ummoy da nangigga si Tobal un alan sidit pudayan sin Lukutan

ANG KASUNDUAN SA KAPAYAPAAN SA BAAY

Ang pangalang Baay, isang baryo sa Kalinga ay hango sa pangalan ng isang sapang tinatawag ding Baay. Ang mga taong naninirahan dito'y sinasabing mga bayani noong kapanahunang yaon ng pamumugot. Sinumang tao, maging anupamang klase siya ay pinapatay nila, basta't mapadako roon. Di nila pinauwi ng buhay. Kailarman aydi nila pinakintulutang may magdaan man lamang o tumuntong kaya, sa kanilang teritoriyo.

Sa kabilang dako, may isang grupo ng mga mamumugot na sa Ballayangon naman naninirahan. Isang araw, lumusob sila sa Baay. At sa pasukan ng isang nayon sa Baay na tinatawag na Lukutan na tinitirhan ni Wagsingang bayani ay naglagay

un igaw didit Wagsingan un mengol. Ot dadadit taguwon
sidiya ilid Lukutan, mangkatoy da un inalgaw ulay nu
labi sin dogwa pay dat matoy un tagu.

Utdit natagamuwan dat kabagiyon dad Ballayangon,
impatagammu da utdat tagud Lukutan, Baay un, Ikayu
kaliyan nat pudayan un umapuapuyan dinat alan, kaanon
yu. Nu odasan yu iyanud yut nat danum, kanana un dit
nangibilin, ot ummoy da kinaliyan man, indasan da dit
Tobal un kanan dan alan. Ot asi naon matinok dat tagun

sila ng bolang apoy na tinatawag na Tobal, isang espiritu.
Gabi-gabi, may dalawang buhay na nakikitil.

Nang mabatid ng mga kamag-anak ng taga-Lukutan na naka-
tira sa Ballayangon ang tungkol kay Tobal, nagpahatid sila ng
mensahe sa mga taga-Lukutan, Baay, Papuntahin ninyo sila
roon sa pasukan ng nayon na naliliwanagan ng apoy ng espiritu.
Ito'y dapat nilang alisin. Pag nakita nila ito, ihagis nila
ito sa sapa upang malunod, ang sabi nila sa kanilang mga
pinagbilinan. Sinunod nga nila ang pasabi sa kanila. Natag-
puan nga nila si Tobal na sinasabing espiritu at sa

matoy sin ilid Lukutan.

Sadiyon ummoy dadit pappangat ud Ballayangan makabodong, yoong sadit inidaw da nampabunglun da yoong piyaon dal lawa un mangangput dit bodong ta umogyat da utdit matoy.

Utdit mangkaulin daon sit nampalpud Ballayangan, natoy dit nangdon sit bodong ud Baay ot kanan dan siyad sinyal nin dit bunglun. Ot sadiyon gimpas da dit bodong.

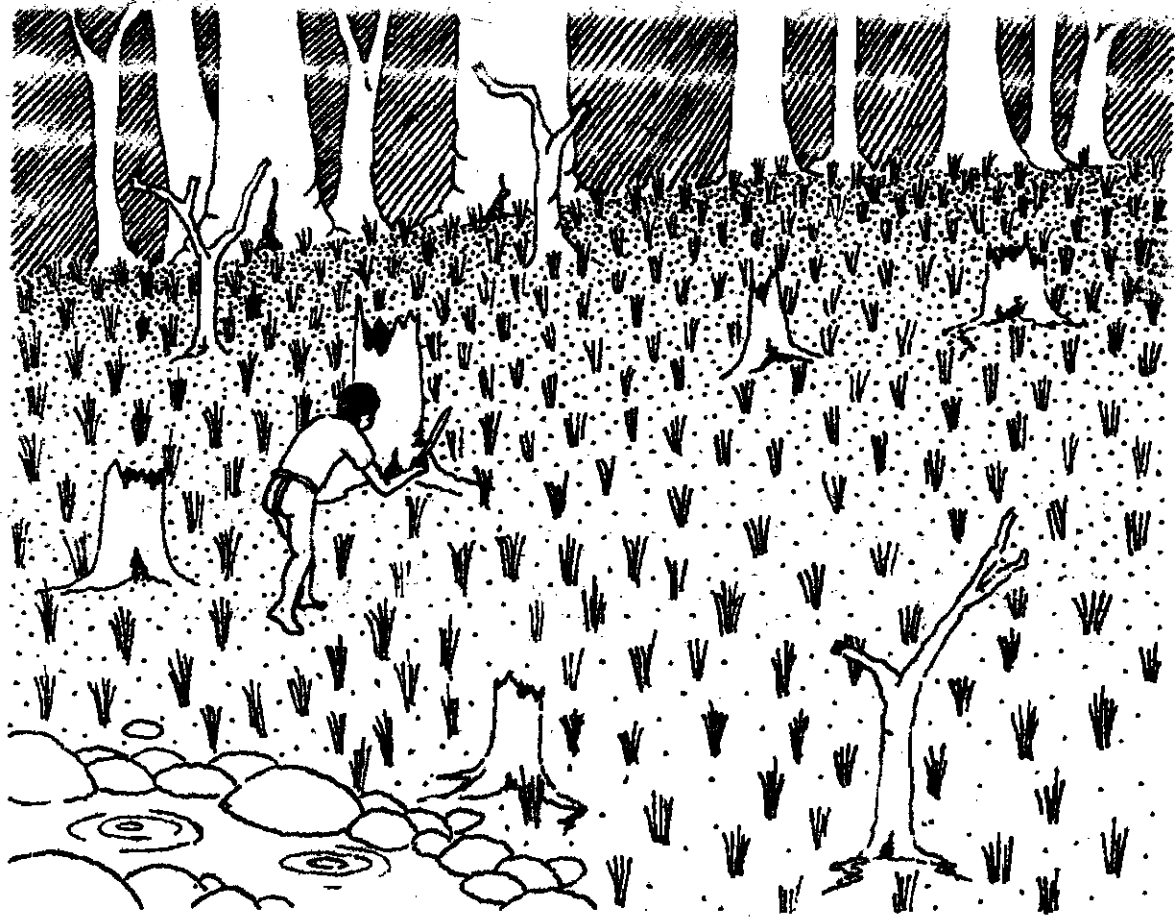
pamamagitan nga nito'y nahinto ang patayan sa Lukutan.

Ang mga namumuno ay nagtungo sa Ballayangan upang makipagkasundo sa kanila nguni't sa daan pa lamang ay nagkaroon na sila ng isang masamang pangitain. Sa langit ay lumitaw ang isang bahaghari. Ano ngayon ang gagawin nila? Nausal marahil nila sa sarili. Nais nilang matapos ang kasunduan sapagka't hangga't maaari'y ayaw na nilang may mamatay.

Nang sila'y pauwi na, galing sa Ballayangan, namatay ang kanilang tagapamagitan (ang lalaking may kapangyarihang magpatupad ng kasunduan sa kapayapaan. Sa bawa't nayon ay may isang tagapamagitan.) Isinisi nila ang kamatayan nito sa bahaghari. At dito natapos ang kasunduan sa kapayapaan.

Utdit bulan dit Malsu, 1974, ummoy si Pasado Dangiwan ud Ballayangon un sadit panggop na pabaluwona dit bodong. Ot nangan dat osan baka kan osan bolok ot mangkaulin da; natoy uman dit manugang na un nainnokaan dat dit lungus dan kalni ot kidong na.

Noong Marso 1974, nagtungo si Pasado Dangiwan sa Ballayangon para sa isang panibaang kasunduan. Nagpatay sila ng isang baka at isang baboy at kanilang kinain. Sinasabing manugang niyang babae ang isa sa mga nabigyan ng karne na siya niyang ikinamatay matapos itong kanin. At dito nagwawakas ang aking kuwento.

SAT NANLUGLUGIYAN TUN BOBOLOY ASIBANGLAN
KAN NAMPOOYYAN DAT TAGUN INGGAW

intod John Aowing - Asibanglan

Utdit ummunan al-algaw, satuwa igaw, ginubat.
Sadadit Agta ud inggaw. Adu dadit babuy uttu, ot siyad
baballaison dat tagun inggaw Madanum kan Dinampag.
Satun boboloy siyad babawwiyan dadit mamalais. Sadin
nansabangan da Maliku kan Daldal, inggaw osan asibanglan

ANG PINAGMULAN NG NAYON NG ASIBANGLAN
AT PAGKAKAWATAK-WATAK NG MGA TAGARITO

Noong unang panahon, gubat na gubat ang lugar na ito.
Ang mga naninirahan dito ay pawang mga Agta. Maraming baboy-
damo sa pook na ito na siyang sinisilo ng mga taong
naninirahan sa Madanum at Dinampag. Itong nayong ito ang
kubilhan ng mga mamimitag. Sa pinagsangahan ng mga batis
na Maliko at Daldal ay may tumutubong halamang tinatawag
na Asibanglan na kakaiba dahil sa kaniyang mga sanga.
Dito nila kinuha ang pangalan ng kanilang nayon.

un tummubu un nansanga. Siyad nanggadanan da si Asibanglan.

Utdit awe un naid payyan gubilnu, sadadit uduma tagu utdin Madanum kan Dinampag, ida inuma tun Asibanglan un kaginubatan. Utdin ininggaw daon ta napiya dit dagsiyan da, un sadin Kabuwal kan siya tun Pulak. Sat koon dadit ummuna, mangumauma dal lawa. Inuma da tun Asibanglan, Sabad, Pisay, Pingngit, Agangaang kan da Pasisi. Baddat dadit dadakkol amin datuwa igaw.

Noong kapanahunang yaon na wala pang kinikilalang pamahalaan, ang ibang mga tao sa Madanum at Dinampag ay nagtutungo sa Asibanglan na noon ay kagubatan pa upang maglinang. Nanirahan sila rito sapagka't masarap ang tubig na nanggagaling sa mga bukal na Kabuwal at Pulak. Walang ginagawa ang mga unang taong yaon kundi magkaingin. Ang kanilang mga ninuno ang kauna-unahang mga taong naglinang sa Asibanglan, Sabad, Pisay, Pingngit, Angungaang at Pasisi.

Sad piyaon dadit dadakkol sadit mangayaw ta maila da dadit mammengol. Sadit inggawan dat Espanyol uttun Pilipinas, naid gubilnu dat tagut tu. Madi da pay piyaon un maka-bodong sidat nalliput un boboloy, ta kankanayun da un mangayaw. Kayawon pay dadit uduma boboloy tun Asibanglan, yoong nu magikna da dadit kumatoy, dogdogon da dida kad sikmaton da dida, ta sadit abig da ussiya, onta nasama tun danum Maliku.

Paborito ng mga ninuno ang pamumugot sapagka't dito nakikilala ang matapang na mandirigma. Noong mga panahong iyong sakop ng mga Kastila ang Pilipinas, wala silang kinikilalang pamahalaan. Ayaw rin nilang makipagkasundo sa mga kalapit nayan sapagka't di nila maiwasang hindi manalakay (upang mamugot). Sa sandaling mamataan nila ang mga kaaway, tinutugis nila ang mga ito upang gawing bihag. May paniniwala silang ligtas sila sa biglang pananalakay ng mga mamumugot sapagka't ang batis Maliko ay umaagos sa ibang direksiyon.

Utdiyon ummadu dat tagu ot bang-ogon dit umaon da.
Limpuwan dadit mamboka. Nakuwakuwaon dit pita un mabalina
mapayaw. Sadadit udum ummoy da nansallap si umaon da utdin
Allaguaia, sadin Apatan, sadin Mananig (Dugpa ot Bayaw),
sadin Taga, sadin Tappo kan sadin Pakawit. Awad kad dadit
udum ummasawa da utdin Nanong, Gilayon, Daw-angan, Ballayangon
kan Pinukpuk. Sadadit ummoy man-inap si pitaon da, awad
kad dadit anak da, ummasawa da dat anak pay dadit dintong da.

Nang dumami na ang tao roon naging maliit na ang linang
para sa kanilang lahat. Nagsimula na silang magbungkal na
mulí ng lupang sakahan. Ang lupang mabungkal nila ay inaari
nilang kanila. Ang iba ay nagsipaghanap ng lugar na malilintang
sa Allaguaia, Apatan, Mananig (Dugpa at Bayaw), at Taga, sa
Tappo at Pakawit. Ang iba naman ay nagsipag-asawa ng mga
katutubo sa Nanong, Gilayon, Daw-angan, Ballayangon at
Pinukpuk. Napangasawa naman ng mga anak ng mga nagsipaghanap
ng lupa ang mga anak ng nakatira sa lugar na nilipatan nila.

Ot nu awad patoy onnu kayaw, nabukal ingganad Taga uttun Asibanglan. Sad pailiw dat ummunan tagu nu awad kad dit maikalutan dadit Asibanglan nu kadinonyan di dagun, don-donoy ya umaduadu da asi adu pay dadit mammengol.

Sadit makagubatan dadit Indulektus ot dadit Espanyol, si General Emilio Aguinaldo kan dadit suldadu na, nambutik dat tun Asibanglan, ot ininggaw dat tu un pigan dagun ta naid Espanyol si ummoy uttu. Sadadit tagut tu ud

Ang mga taga-Taga at Asibanglan at lahat ng mga taong naninirahan sa nasasakupan ng dalawang nayong ito ay magkakasamang lumalakad kung may pinaghahandaan silang pagpatay o pananalakay. Naging isang mithiin na ng kanilang mga ninuno na kung ang ibang mga katutubo sa Asibanglan ay makikisalamuha sa iba, darating ang panahong sila ay madaragdagan at dadami ang mga matatapang na mandirigma.

Nang mga panahong ang mga mapang-himagsik ay nakikipagdigmaan sa mga Kastila, si Heneral Emilio Aguinaldo at ang kaniyang mga tauhan ay nagsitakas patungong Asibanglan

mangal-an da Aguinaldo kan dadit suldadu na utdit kanon da. Asi da pay ipakan dit pagoy utdadit kabayu da. Sadin kuntug Lappug dit kummampuhan da.

Awad kad din, inabak da dadit Malikanu dadit Espanyol. Inapon dat Malikanu dadit Katipunan ot indasan da dat General Emilio Aguinaldo uttun Asibanglan. Napiya siya dit koon dadit Malikanu utdat tagut tu. Summalak da utdadit

at nanirahan sila rito ng kung ilang taon din naman sapagka't ang lugar na ito ay di kailanman narating ng mga Kastila. Ang pagkain ni Aguinaldo at ng kaniyang mga tauhan pati na ng kaniyang mga kabayo ay galing sa mga tagarito. Sa burol ng Lappug sila nagkampo.

Sa kabilang dako ay nagapi na ng mga Amerikano ang mga Kastila. Pinaghanap ng mga Amerikano ang mga katipunero at dito nila sa Asibanglan natagpuan si Emilio Aguinaldo.

Malikanu, manya adu dadit napatoy utdadit Katipunan. Awad kad si General Aguinaldo utdat uduma bulun na, nambutik da, nasinasina da pay. Awad kad dadit nangoy Kamalugan, inlungbun dat tagu dida. Si General Aguinaldo naid indasan da kan siya ta nakabutibutik.

Sadit nanggubilnuwan dadit Malikanu, sadat iyAsibanglan nakabodong daon utdadit uduma boboloy ta awad kad dit

Pinagbuti ng mga Amerikano ang pakikitungo sa mga katutubo at bilang pagtanaw ng utang na loob sa kanila, tinulungan rin nila sila. Dahil dito ay maraming katipunero ang kanilang napatay. Sina Hen Aguinaldo naman at ang iba niyang mga kasamahan ay tumakas at nagkahiwa-hiwalay. Yaon namang napadako sa Kamalugan ay pinatay ng mga tagaroon. Hindi nila matagpuan si Hen. Aguinaldo sapagka't ito'y nagpakalayu-layo.

Noong panahan ng PamahalaangAmerikano, ang mga katutubo sa Asibanglan ay nakipagpayapaan sa pamamagitan ng isang kasunduan sa mga karatig nayon. Ang Amerikanong

kumatoy, ibalud Sapaw utdin Lubwagan, ta si Sapaw un Malikanu, siya ud nampaamu utdat amina Kalinga. Napiya dit koono ussiya. Nan-itod utdadit tagu si malka kan saluwan, asi na pay ipapilit un mambobodong dat amina tagu. Kaaduwan sin bodong, sakuponad ingganad Taga utdin Banagan ta kaaduwan sidan tagu utdatuwa boboloy ossaan puun da. Sin satun, adu dadin ganak di Kuttipa un ummasawa sidan baliwon, kamat din Mandanao,

si Sapaw ang sumusupil sa lahat ng mga taga-Kalinga at pag sila ay nakakapatay, ibinibilanggo niya sila sa Lubwagan. Mahusay ang kaniyang pamamalakad sa lahat ng mga Kalinga. Binigyan niya ang mga katutubo ng hero (para sa kanilang kalabaw) at mga bareta. Pinilit niya ang mga taong makipag-payapaan sa kanilang mga kaaway sa pamamagitan ng isang kasunduan. Marami sa mga kasunduang ito ay natupad mula sa Taga hanggang sa Bangan sapagka't iisa ang pinagmulan ng mga tao rito. Ngayon marami sa kanilang mga inapo buhat sa Kuttipa na nangagsipag-asawa ng tagapatag. Mula sa mga

Visaya, Panggasinan, Cagayan, Isabela kan Ilocos, ot pada na pay sidan iBongot, iBontoc, Kiangan kan Apayao. Nu sin ngadan nan igaw uttun Pilipinas mabalin un awad kaganakan di Asibanglan.

Dakol un iyamanon sin pinakpakwan Apudyus un ummaduwan dan tagun iyAsibanglan ot kankanayun okyan nat daguna un siyad iyawid taku kan Jesu-Kristu.

Siyaon ta kanam kada napiya datuwa adodit.

lugar na tulad ng Mindanao, Visaya, Pangasinan, Cagayan, Isabela at Ilocos, mga taong-bundok na buhat sa Bongot, Bontoc, Kiangan at Apayao. Kaya't mahihinuha ninyong saanmang panig ng Pilipinas ay may mga inapo ng mga unang tao sa Asibanglan.

Maraming salamat sa Poong Lumikha na nagparami sa mga tao sa Asibanglan at lagi sana namin itong mahiling kay Cristo-Jesus.

UL-ULNUG MAIPANGGOP SIT DUMAKNGAN DA
AGUINALDO TUN ASIBANGLAN

intod Isabelo Lingbaw - Asibanglan

Si Aguinaldo, nanligwat dat Bontok un inapon dadit Malikanu dida. Siya ud gapunan ginumtik dat tun boboloy un maid amo makatigammu yoong padana payyon un tinuntun dat Malikanu dida ta inimu-imus da didat nat dalan un innoy da. Napiya okyan nu kamat tun satun un adun manigammu utnat uguda Inglis.

ANG KUWENTO TUNGKOL SA PAGDATING NG PANGKAT
NI AGUINALDO SA ASIBANGLAN

Buhat si Aguinaldo sa Bontok na kung saan siya pinag-hahanap ng mga Amerikano. Doon sila nagkampo sa pag-aakalang walang kaaway na makasusunod sa kanila subali't natunton pa rin sila ng mga Amerikano sa pamamagitan ng pagtatanung-tanong sa bawa't masalubong nila sa daan. Mabuti sana kung katulad ngayong ang mga tao ay marunong mag-Inggles.

Sa ituktok ng burol ng Lappug nagtayo ng kampo sina Heneral Aguinaldo. Ang bubong ng kanilang kampo ay yari sa

Utdit dummatong da Aguinaldot tu, sadadit bulun na ummoy da nangwat kampu da utdin pantuk Lappug. Sadit otop dit kampu da, loda. Ot awad kad dat udum un bulun Aguinaldo, ummoy da binantayan dit kapon sit nalligwatan dat din kapon tanap. Sadat tagun Aguinaldo, nauyung da ta aminon da tap-tapon dit pagoy un ipakan dat dadit kabayu da, kama pay sit pagoy sit alang. Aminon da pay paltugan dat bolok ut isida da, ot sat anungus pinaltugan dan bolok ud Pengat din Sukiyap.

damong loda. Ang ilan sa mga kasamahan ni Aguinaldo ay inatasan niyang magbantay sa patag na bahagi ng kampo na kanilang dinaanan. Pawang mga hangal ang mga tauhan ni Aguinaldo sapagka't inakat nila ang mga palay sa pinakapuno nito at ipinakain sa kanilang mga kabayo, gayundin ang palay sa mga kamalig. Pinagbabaril din nila ang lahat ng kanilang mga alagang baboy at iniulam at ang kahuli-hulihang baboy na kanilang pinatay ay pag-aari ni Penga ng Sukiyap.

Sa kasamaang-palad natutop sila ng mga Amerikano bandang alas singko ng hapon sa Pili. Dito nagpanagupa ang mga tauhan ni Aguinaldo at ang mga Amerikano. Narinig ni

Yoong nadadag ta inggaw man sin alluwan kan init dummatong dadit Malikanu un mangunud kan dida. Ot datngon man dat Malikanu dat bulun ud Aguinaldot din Pili, innigga dan nanggugubat ot donglong man Aguinaldo dit litulituk dit paltug, ginumtik daon patit dat bulun nan ininggaw sit kampu. Sadit osat dat tagun Aguinaldo un si Balintin, gingngat dat Malikanu ot naibannat sin payaw dit Donglayan utdin Pili. Sat osa uman gingngat da uman sinat Engaw. Dinogdog dat Malikanu dida ingganat nat Maliku ot siyad natingkan dit

Aguinaldo ang mga putok ng baril sampu ng kaniyang mga tauhan na nasa kampo na kapagdaka'y nagsipanakbuhan nang marinig ito. Ang isa sa mga kasamahan ni Aguinaldong si Valintin ay binaril ng mga Amerikano at iniwan na lamang basta at sukat sa isang palayan sa Donglayan sa Pili. Nakabaril pa rin sila ng isa pa sa Engaw. Tinugis ng mga Amerikano ang mga katipunerong tauhan ni Aguinaldo hanggang sa Maliko at nahinto lamang ang putukan dahil sa paglaganap ng dilim.

gitugitub dit paltug inggana si kinumlop, ta dinogdog da dadit Dulektos un bulun Aguinaldo.

Ot mabigat manon, dinogdog dat Malikanu dadit Dulektus un sada Aguinaldo. Yoong inggaw da man sin pudayan di iKamalugen nadulngutung dat kabayu da ta adi da mooy dit digadig un siyad lawad mooy. Ot winengyan da dat kabayu da. Ot siya ad nampatoyan dat iKamalugen kan dida. Tulumpulu da dadit imbanat dadit iKamalugen un pinatoy. Man sit lumaus dat Malikanun manogdog sidat Dulektus un sada Aguinaldo;

Kinaumagahan tinugis ng mga Amerikano ang mga katipunerong kasamahan ni Aguinaldo. Wala nang iba pang mapagdaraan ang mga katipunero maliban sa Kamalugen nguni't hindi naman sila makapasok doon kaya't iniwan na lang nila ang kanilang mga kabayo. Sinamantala naman ng mga tao sa Allaguia (Kamalugen) ang pagkakataon. Tatlumpung lahat ang bilang ng kanilang napatay na mga katipunero. Nang mga sandaling yaong mabilis na tinutugis ng mga Amerikano ang mga katipunero, ang mga taga-Kamalugen naman ay nagdaraos ng kanilang kaugaliang Kalinga bilang pagsasaya sa kanilang pananagumpay laban sa mga katipunero.

kingwanon dat iKamalugan dit gagangaya kadawiyon di
iKalinga un mansagang da ta kingwa da dat Dulektus.

Ot sadat natengyan situn Asibanglan, kingwanon dadit
naabaabat un nadumaduman kaili kamat dat iLubwagan, iNanong;
iGilayon kan da iBalbalan. Sat osat dat Dulektus un
nabigadan indit osan iLubwagan ininap, ot binulnan pay da
Maglingit kan Dangiwan ot sadat uduma bulun da. Ot sadit
iLubwagan un mangadan si Dogyom pinaltugan dit Dulektus ot
natoy. Utdi inuway da dit kumapsutana. Utdit lumabas

Yaon namang naiwan sa Asibanglan ay pinatay ng mga taong
nakatagpo nila na nagbuhat sa iba't-ibang lugar tulad ng
Lubwagan, Nanong, Gilayon at Balbalan. Ang isa sa mga
katipunerong nasugatan ay pinaghanap ng isang taga-Lubwagan
na sinamahan ni Maglingit at Dangiwan at ng iba pa niyang mga
kagawad. Isang lalaking buhat sa Lubwagan na nagngangalang
Dogyom ay nabaril ng mga katipunero at namatay. Samantala,
hinintay muna nilang manghina ang katipunero. Makalipas ang
isang araw, hinanap siya ni Maglingit at ng kaniyang mga
kasamahan, nguni't si Dangiwan ay nabaril sa braso. Makalipas

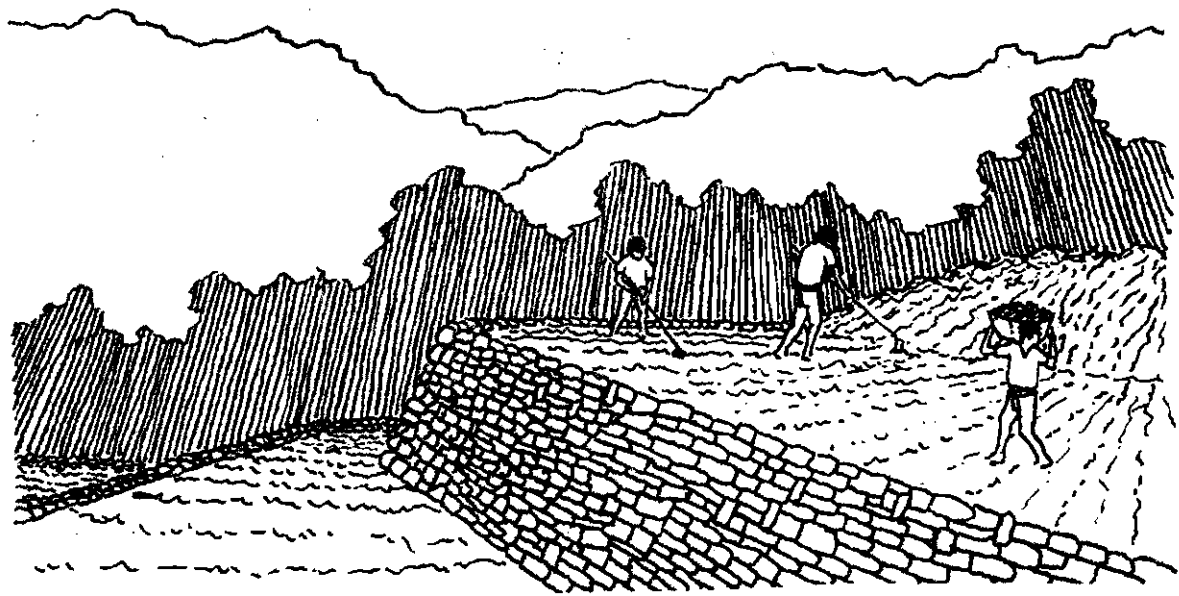
sin-algaw inda Maglingit uman innila yoong gingngat na uman dit taklay ud Dangiwan. Obos mabigat ummoy da Maglingit utdat bulun na uman innila ot andiyon manduppapeduppeg ot binakag Maglingit yoongabus dit ipay dit gaman nal lawa dit inaggomana ta naptod ot nantiliw da man, naotdag da utdit aluwagit ot sad pillos na dit paltug dit Dulektus ot inyabus dit bulun nan pinatoy.

Ot sadat tulun Dulektus un tagun Aguinaldo un ginumtik kapon Nabatangan, ummoy da Aowing, Liggayu, Lang-ay kan da

pang muli ang isang araw, si Maglingit at ang kaniyang mga kasamahan ay nagpatuloy sa paghahanap sa kaniya at natagpuan nila siyang paika-ika sa paglakad. Tinangka siyang tagain ni Maglingit subali't ang puluhan lang ng palakol na pamagot ang kaniyang nahawakan sapagka't ang talim nito ay nahugot habang sila ay nagpapambuno. Sabay silang nahulog sa sapa at sa pamamagitan ng paggamit ng kaniyang lakas, naagaw ni Maglingit ang baril sa katipunero at pinatay siya ng kaniyang mga kasamahan. Pinaghanap nina Aowing, Liggayu, Lang-ay at Mega ang tatlo

Mega ud ininap dida ot indasan da didat din Nabatangan.
Ot nambabagbaga da yoong adin dit Liggayu maawatan dit ibaga
da ot sat kingwan dit Liggayu iyawaawat na dit ibaga na.
Utdit gatupakan da, dummatong kampay dit Tuddaw ya binakag
na dit osan dakolana tagu un sabali dit paltug na ta
nabowwotan un siya nin dit ngadanon da si Lobenton. Ot
awad kad dat duwa nabigadan da yoong dinogdog da Mega kan
Lang-ay dida, yoong nangkoy-ong si Mega utdit datngona dit
Dulektus ta kumimut, yoong intukyud kanon ud Lang-ay
tinuunana dit Dulektus, asi na binakag.

sa mga katipunerong tauhan ni Aguinaldo nguni't hindi
maunawaan si Liggayu ang sinasabi nila kay't sumenyas na
lamang siya upang maunawaan nila ang kaniyang sinasabi. Nang
sila ay nangakaupo kidlat marahil ito ang tinatawag nilang
Lobenton. At ang dalawang sugatang lalaki ay naiwan nguni't
hinabol sila nina Mega at Lang-ay, datapuwa't huminto sa
paglakad si Mega nang mapalapit sa mga katipunero sa dahi-
lang siya ay natatakot sa kanila, subali't siya ay itinulak
ni Lang-ay papalapit sa kanila at tinaga sila ni Mega.

NAMBOKA DA SI PAYAW SITUN ASIBANGLAN

intod Bitog Aggueban - Asibanglan

Adik naila, adik naaggoman, yoong adik maliuwan dit dingngol kun ul-ulnug un maipanggop kan siya, ot siya pay ud pipiyaon inan iyal-allalim kan dikami. Tagtagmana pay si luwa nu gotang na ot madagay kami nu udum na. Asina pay iyunan ibaga un. Siyad koon yu tu ta dalap matagammuwan dadit nabanagiyana apu da kad, kananaon:

ANG PINAGMULAN NG BAL-BAITANG NA PALAYAN SA ASIBANGLAN

Hindi ko nasaksihan ang mga pangyayari. Wala rin akong nabasang anuman tungkol dito pero hindi ko malilimutan ang kuwentong narinig ko tungkol sa kaniya. Habang ikinukuwento ito ng nanay sa amin narcoong mapahagulgol ito ng iyak at kami nama'y napapasunod na rin. Sinabi pa rin niyang dapat ko raw itong ikuwento rin sa aking magiging mga anak para malaman nila ang nangyari. At nagsimula na siyang magsalaysay.

Sa paglalalabay ni Giyawan, kapatid ni Dukayag at apo ni Gunnawa na taga-Babattuan (ang tagag dito ngayo'y Asibanglan) sa Minanga, naisipan niyang magtuloy sa Dupag at dito'y

Awad kad si Giyawan un sunud Dukayag un ganak ud Gunnawa tun Babattuwan (siya tud dadaan un ngadan tun Asibanglan) nambaat sin Minanga, nangaw-as sidin Dupag ot naisapda ud ata nat dit babain nantom-agan dat iDupag un mangngadan kan Pudawan. Siya ud ina binanatan si asaw-ona. Gapu ta mabain un mangisaal situn Asibanglan binilin na dat iPasil ta dumatong da ul lawa un ikewed dan si Pudawan.

Tinagatagan dan indatong si Pudawana man-aagtu si dagaw un gusi. Nangkalokaton dat inggaw sit u-umaan ot nangkugtut

namataan niya ang isang babaeng nagnangalang Pudawan na kamag-anak ng halos lahat ng mga taga-Dupag. Binigyan niya siya ng dote na nagpapahayag na nais niya siyang pakasalan. Nahihya siyang sila lamang dalawa ni Pudawan ang makikita ng mga taga-Asibanglan sa pagtungo nila roon kaya't pinakiusapan niya ang mga taga-Pasil na samahan si Pudawan sa pagtungo roon.

Sa daa'y kinakalantog nila ang tagatag habang dala-dala nila si Pudawan na may sunong na dagaw, isang bangang yari sa Tsina. Nang marinig ng mga nasa kaingin ang tunog ng tagatag (kapisrasong kawayang biniyak sa gitna na inihahampas

dan nambabayu ta painuman da dat iPasil. Mampaam-amuyu da ta, Impauna yu okyan pay damag dalap adi kami ud nasiput sin uma ta adi yu nadultagan tun kinabatak ta, kanan dan dit nambabagbaga. Yoong ulay kamat tu ud nakwaana, nan-aampayun dit babagbaga, kan nakwa dit asawa da.

Binumloy dat bagun pinan-asawa dat tun Asibanglan. Mansidiya, nan-abeng da si osa un lalaki ot nginadan da kan Obal un apun ud Pudawan. Tutun-udon da man si Obal ya kinagwaan da payyan si lalaki.

palad) dali-dali silang umuwi upang magbayo ng palay para sa pagdiriwang ng kauna-unahang kasalang magaganap sa Pasil.

Ang mga taga-Pasil ay nagsimulang humingi ng paumanhin, na sinasabi, Kung ipinaalam lang sana ninyo agad e, di hindi na sana kami nagkaingin. Hindi ninyo sana kami naabutan sa kalagayan naming itong di handa. Gayunpama'y nagkasundu-sundo sila at nagpasiyang ganapin ang isang kasalan.

Sa Asibanglan tumira ang mga bagong kasal. Lalaki ang kanilang naging unang anak at pinanganlan nila itong Obal na kuha sa pangalan ng lolo ni Pudawan. Nang lumalakad na ang batang si Obal, nasundan ito ng isang batang lalaki.

Utdiyon kummiddot kan lummagsak dan man-asawa, yoong pakpakwan nin din managu si tagu ta nampasigab si Pudawan. Siyad inkatoy na dit sakit na. Nambaun da si inangibaag Dupag ot nadaglunut dat iPasila inangala dit long-ag na ta kaniyawon dan mailbon dat makiyan sit boboloy. Intung-ud da pay dit posik sit bulig ina na tuwanna taguwon dat susunud Pudawan, yoong natoy payon diya abeng.

Awad kad si Obal, adsan Lummay paindallay dalapnu awad mangal-aluk kan Giyawan sit angos nan nanggalugalut. Adi

Masasabing isa na silang pamilya ngayon na namumuhay nang maligaya. Ngunit, nagkasakit si Pudawan na siya niyang ikinatay. Nang malaman ito ng mga taga-Dupag, pumunta sila kina Pudawan upang kunin ang kaniyang bangkay sapagka't ipinagbabawal na ilibing sa pook na kaniyang kinamatayan and bangkay ng isang dayuhan alinsunod sa kani-kanilang kaugalian. Kinuha rin ng mga kapatid ni Pudawan ang kaniyang sanggol upang siya'y buhayin nguni't namatay din ito.

Naging masakit kay Giyawan ang nangyari at dahil dito'y hindi mapigil ang kaniyang pagtangis sa pagkawala ng kaniyang mag-ina. Ipinasiya ni Lummay na paiwanan si Obal upang

na payon kakwaan ta umugaug sit man-inapana kan da Pudawana man-ina.

Kaliman algaw na mana man-ibiibil ya pinappog Dukayaga sunud na ot inggimauna un kananan, Gappiya na pay sidan babai dan umulaul.

Nasdodan si Giyawan. Adi na ginumgumingan inangagpang sit gaman nan ginalwang. Magangput man diya ina tinal-an si Obal kan Lumnay ot gummukuda na inangayaw, yoong tinawid dat busul ot inala dad ulu na. Nangulin dit long-ag nan

aliwin si Giyawan.

Limang araw na siyang nag-iiyak kaya't nayamot na ang kaniyang kapatid na si Dukayag. Pinatahan siya at nagwika, Para kang babae. Babae lang ang umiiyak nang ganiyan.

Nagalit si Giyawan. Walang isang salitang inihasa niya and kaniyang pamugot (ng ulo). Pagkahasa nito'y dali-dali niyang inihatid si Obal kay Lumnay at nag-iisang umalis upang mamugot. Pero nakita siya ng kaniyang mga kaaway at sa halip na siya ang mamugot siya ang napugutan. Napatay siya ng mga taga-Tuga. Idinating ang kaniyang bangkay na

nauluwan si banga ta pinatoy dat iTuga, yoong adik maiggad utup na ta mamilpil datun ima kan manluwa datun ata. Uway pay nakwad kokok-on dat Kalinga.

Awad kadon si Obal, ininggaw kan Lumnaya ikit na. Mai-tibutibud kan Banawa un ulitog na nu umoy manguma. Dakngon da kad dit sagol di bassaw, tadawan yan ud Banawa, asin Obal sipukon dat puun da. Maipikupikul sidat ayan Banawa ot losana koono dat olog nan koon inggana si dummaklana. Losan pay dat buyun na,

walang ulo, pero hindi ko na itutuloy ang kuwento sapagka't nanginginig ang aking mga kamay at ako'y naluluha. Sa madali't sabi'y nagkaroon ng kaganapan ang kaugalian ng mga taga-Kalinga.

Si Obal nama'y nanatili sa kaniyang tiya. Lagi siyang sumasama sa kaniyang tiyong si Banawa sa pagkakaingin. Sa bahaging kugunan, si Banawa ang pumuputul ng masukal na bahagi at si Obal naman ang siyang nag-aalis ng natitirang bahagi. Sumusunod siya sa kaniyang tiyo sa mga ipinagagawa nito. Anupa't lumaki siyang ganito nang ganito ang ginagawa. Itinago na ng kaniyang tiya ang mga kasangkapang tanging naiwan sa kaniya ng kaniyang yumaong ina: bag, gong, bangang

gangsa na, gusi na kan uduma kukuwa na, tinalipnan Lumnaya
ikit na ingganat gummoloyahana.

Sadat iPasil adi da pay liniuwan ta manputputdon
dad bulan un igumiling kan siyat tun Asibanglan. Boot
makakan kad man da Banawa kan Lumnaya mang-asawat dat ida
iyanggom da kan siya.

Dumakol manon sidiya, ida inyasawa kan Piwat un sunud
da Gasidan kan Kiwan un abeng Galwagaw dida. Namoloy da
kan nanguma da si bukud da ot sissiya un indat iPasil
bilibilingon.

yari sa Tsina at iba pa. Mayroon na siyang sapat na gulang
at nagtayo na siya ng kaniyang sariling bahay.

Sa kabilang dako nama'y hindi pa rin siya nalilumutan
ng mga taga-Pasil. Buwan-buwan ay dinadalaw nila si Obal
sa Asibanglan tanda ng pagmamahal nila sa kaniya. Kahit
ang mag-asawang Banawa at Lumnay ay nakakabahagi sa pagkaing
dala nila para sa kaniya.

Nang si Obal ay maging ganap nang binata, ipinakipag-
kasundo nila siya kay Piwat na kapatid nina Gasidan at Kiwan
na mga anak ni Galwogaw. Nagtayo sila ng kanilang sariling

Mangwa man dit ulitog nan sunud Pudawan si sin-algawan kinnananan, Ot tey Obal, pakaman adi mamboka si pitan bassabassa ta siya tu ud napiya ta ilam kad dan loda ot losan dan nangkalaba ta satun danaka mampagoygoy, siyad padan di manyugayugan di lugoy pagoy. Ot nu piyaom iyak sika itomtoman. Ot ummoy nanomtoman dit ulitog nat din gawan Datag. Sat kanon dan dit mambokan man-ama ya sadit passula pinagpaga balat un makalutan si akita isna.

bahay at nagkaingin. Kahit na siya'y may asawa na, patuloy pa rin siyang dinadalaw ng mga taga-Pasil.

Isang araw, tinanong siya ng kaniyang tiyong kapatid ni Pudawan, Obal, bakit hindi ang basang lupa ang hukayin mo? Ito'y mainam pagtamnan. Tingnan mo iyong mga damong lodang iyon, malulusog na tumutubo sa basang lugar at pumapagaspas kapag nayayapakan katulad ng mga uhay ng palay. Kung gusto mo, ipaghuhukay muna kita. At tinuruan na niya siya. Nagsimula nang hukay ang tiyo niya sa gitnang bahagi ng Datag. Ang pagkain lamang nila'y puding na pinaghalong niligis na saging at kaunting kanin.

Imuson kad dat kakappingsan na nu koon dan mambokaboka ya ibaga nal lawa un boloyana. Atoman kadakol na, kanan da kad ya, Napiya ta nanawag man-alimkan di anak, kanana lawa.

Kaysan si ulitog nad Pasil, yoong amoda ta manduludulut dat umoy gumiling kan siya ot mambalun da pay si adun maisna. Ot sad koon da dit mamboka ta ipaila da dit anggom da kan siya. Nasulsul-ut dit boka da diya kalodlodaan.

Dumating ang kaniyang mga pinsan at tinanong siya kung bakit siya paghuhukay. Pagtatayuan ko ito ng bahay, sagot niya, Masyado namang malaki, sambot nilang namamangha. Iyon nga ang mabuti. Ito'y maluwang na lugar na mapaglaruan ng mga bata, dagdag pa niyang may halong pagkakaila.

Naging masigasig ang mga taga-Pasil at ang amain niya sa pagtulong sa kaniya sa paghuhukay. Nagbabaon sila ng maraming kanin. Ganito nila ipinakikita ang pagmamahal nila sa kaniya. Umabot ang kanilang paghuhukay sa taniman ng loda.

Nang dumating ang panahon ng pagkakaingin, nagulat ang mga pinsan niya sapagka't hindi siya sumunod sa kanilang

Dumatong man dit man-uuma ya nasdaaw dat kapingsan na ta adi naon umoy manolba si umaona. Umalipangdasan kad dat umoy mang-uuma ya kumaswaya umoy mamboka.

Mansosogob da man ya dummatong uman dat kabagiyanan iPasil ot ida inyalak dit danum ta dognakonaon dit pogan boka da si payaw. Binaybay dat dit iki da, asi da linoopan si pagoy un kapagyan. Ay mailam kanu ta nagaba dat pagoy un dummakol. Inalialimutana kanu dit payaw nat dat babuy.

Mamunga kanu man dat pagoy ya mantattalok kanud gubu na ta nabalibalin dit pagoy na. Aniyon da kanu man ya pinasawa

kinagawiang kaugalian sa pagkakaingin. At nang magsimulang magkaingin doon ang ibang mga kainginyero nagpasiya siyang huwag makisama sa kanila sa halip, minabuti niyang humiwalay sa kanila at maghukay na mag-isa.

Nang nagliliyab na ang kaingin dumating na muli ang kaniyang mga kamag-anak na taga-Pasil upang gumawa ng patubig. Niyapak-yapakan nila ang pagtataniman at pagkatapos ay tinaniman nila ng isang uri ng palay na tinatawag na kapagiyon. Halos nakikini-kinita na nilang naglulusugan ang mga palay. Ginawan niya ito ng matibay na bakod upang huwag pasukin ng mga baboy-damo.

yanad dakola uman di osa. Ina kanu innitdan dit ikit nan Lumnay si Puwak onnu liman dalan ta payan kanu pay dit namadaklan da kan siya.

Mangwa kanu man dit ikit na ta bakbakoton kanana un, Ay Banawa ika ipintok sin sikun alang ta mansanib ku. Utdi ummoy kanun Obal bilingon didat dit uma dad Pulag. Nadakngana si ikit nan kumupkupsit sidat banang-ita gannagan. Dumman dit pagoy un intod ku kan dikayu si kanon yu, kinanana kanu man.

Lumipas ang mga araw. Tawang-tuwa siya nang makita niyang nagsisimulang sumulput ang malulusog na butil ng palay. Anupa't handa na itong anihin. At ang kinalabasan ng ani'y labis-labis pa sa kaingin ng isang tao. Dinalhan niya ang kaniyang tiya ng lima at kalahating salop na palay. Kung natatandaan pa ninyo, siya ang nagpalaki at nag-aruga sa kaniya.

Naku, Banawa, itago mo iyan sa kamalig para sa akin pagdating ng araw, wika ng tiya niyang ngayo'y matanda na, sa kaniyang asawa pagkatanggap sa dala niya.

Sa pagdalaw niya rito napansin niyang nangangayayat ito. Nabatid niyang kaunting kamote lang pala ang kinakain nito.

Ay Obal ku boot painniggak sin alang dalapnu awad
kanon yun man-andog kan sakon, kanana kanun summungbat.

Gumngat kanu si Obal ot kananan, Ay sad rangitdak kan
dikayu ta kanon yun matagu. Iyu alan ta kanon yu : Palungay
nat kanon min mangandog kan sika, dikami ud mangkan si
loggong nu matoy ka.

Utdiyon ina pinabilag kanun sinin-iiting si kinan da
si daan payyan di uman makwa.

Utdit mailan dat kakappingsan nan nabalu dit pagoy si
payaw, nangkalokat dat nan-uuma utdin Tagtagimunaw, Magakalaw,

Saan ninyo dinadala ang bigas na ibinibigay ko sa inyo para
sa inyong pagkain? tanong ni Obal.

A, mahal kong Obal, ipinatatago ko iyon sa kamalig para may
makain kayo sa pagpupuyat kung sakaling bawian na ako na buhay.

Aba, ibinigay ko po iyon sa inyo upang makain ninyo ngayong
kayo'y buhay pa. Kunin ninyo at kanin : Huwag ninyong alalahanin
ang aming kakanin sa araw ng pagpupuyat sa inyo, kami ang
kakain ng nilagang kamote pag kayo'y namatay, wika ni Obal.

Kaya't siya'y lumakad na at nagpatuyo ng palay at tuwing
dadalaw sa kaniyang mga tiyahi'y nagdadala ng isang gatang
upang sila'y may makain hanggang sa sumapit ang anihan.

Sabad, Pisay, Pasisi kan udum pay un uumaan sin ginubat ot kinuwakuwa da si looga duwan banonga lawa, yoong si Obal nal-us un dakol dit kuwa na.

Manon ya ida payyan inakoakom binok-an kapón lagud un domang din Datag. Sindogwan banongan da payyan, Ida pay inyalakan ot si Obal sidat kapingsan na dit inangusuk kan nangwat dit alaka manligwat sin sulung Kanulayan un man-ayus Kamalugan.

Saggamingsanona gumiling dat iPasil utdit umopat dat abeng da ta maílla daon un matattagu da ninon-an. Adi na

Nang makita ng mga pinsan niyang mabuti ang ani sa baitang na lupa, lahat ng mga magkakaingin ay lumisan at nagbalik sa kani-kanilang lugar mula sa Tagtagimunaw, Magakalaw, Sabad, Pisay, Pasisi at sa ibang lugar na pinagkakaingin sa parang at kumuha ng sapat na lugar para lang sa dalawang taniman, pero mas malaki pa rin ang kay Obal.

Pagkatapos, sila'y umalis at naghiwa-hiwalay na naghukay palusóng sa kabilang panig ng Datag. Nagtiga-tigalawa sila ng lináng. Gumawa sila ng patubig at si Obal at ang kaniyang mga pinsan ang siyang nagsipaghukay ng tunél na siyang pagdaraan ng patubig na nanggagaling sa isang sapa na tinatawag na Kanulayan na dumadaloy hanggang sa Kamalugan.

payyan mapnok sit payaw na ta ummoy payyan nambokat tun kapon daya un kadaldal-ag naon dat duwan abeng nan lalaki. Ot siya pay dummoba din Engaw ta mamka si kuwan dit kutita abeng na, yoong lawengon ta inkayom-og Kammalog, utdit mambok-ana utdi si manilsilangngat un mandangwilis si init. Adi na naalgawan ya natoy ot binogga da dat iPasil. Sadat nabogga nambunung da onnu nan-adang da ta siyad ugalin di Kalinga.

Sadatu dat abeng da kan Piwat un inunila na; si Bonglas,

Naging madalang na ang pagdalaw ng mga taga-Pasil sa kanila nang maisilang na ang kanilang pang-apat na anak. Hindi pa rin nasyahan si Obal sa kaniyang palayan kaya't naghukay pa silang muli ng kaniyang dalawang anak na lalaki na pasalunga. Bumaba sila patungo sa Engaw upang maghukay para sa kanilang bunsong anak pero nang sila'y naghuhukay na'y dumating ang espiritu ni Kammalog sapagka't noong hapong yao'y umaaraw habang umuulan. Hindi pa nakalilipas ang maghapong yao'y binawian ng buhay si Obal kaya't ang kaniyang mga kasambahay ay nag-alay ng mga handog sa mga espiritu sapagka't ito ang kaugalian ng mga taga-Kalinga.

Sina Bonglas, Labbutan, Maganay, Eggek, Togaw, Kadaw at Awaya, ang bunso na siyang aking ina, ang mga naging anak

si Labbutan, si Maganay, si Eggek, si Togaw, si Kadaw
kan si kutit da si ina un Awaya.

Siyadiyon ud ul-ulnuga kanana si tawid ku kan ina.
Adik maliwan sit apu min nabanagiyan si imakiyan ta uway
nu kaysanon Baliwon kagasissiya un maingadanan nu umatun
ka uttun Asibanglan.

Ot abus na, onta manlablabosa lawa naikanglita lawan
mabasa. Iyaka lawad binulikan tun papela pukpukawan
dalap matagammuwan yu un losan kapalan. Kad ya...anungus.

niya kay Piwat.

Ito ang kuwentong namana ko sa aking ina. Hindi ko
malilimot ang aking lolo na nakapangasawa ng isang taga ibang
lugar. Kahit siya'y wala na maalala pa rin siya sapagka't
ang kaniyang pangalan ay nakaukit sa puso ng mga taga-
Asibanglan.

Hanggang dito na lamang, sapagka't marami na akong
nasulat at isa pa'y baka mangalay na kayo sa pagbasa nito.
Sinulatan ko lang ang puting papel na ito upang makilala
ninyo ang lahat kong mga kamag-anak. At ngayon...
winawakasan ko na ang aking kuwentong ito.

Laplalu

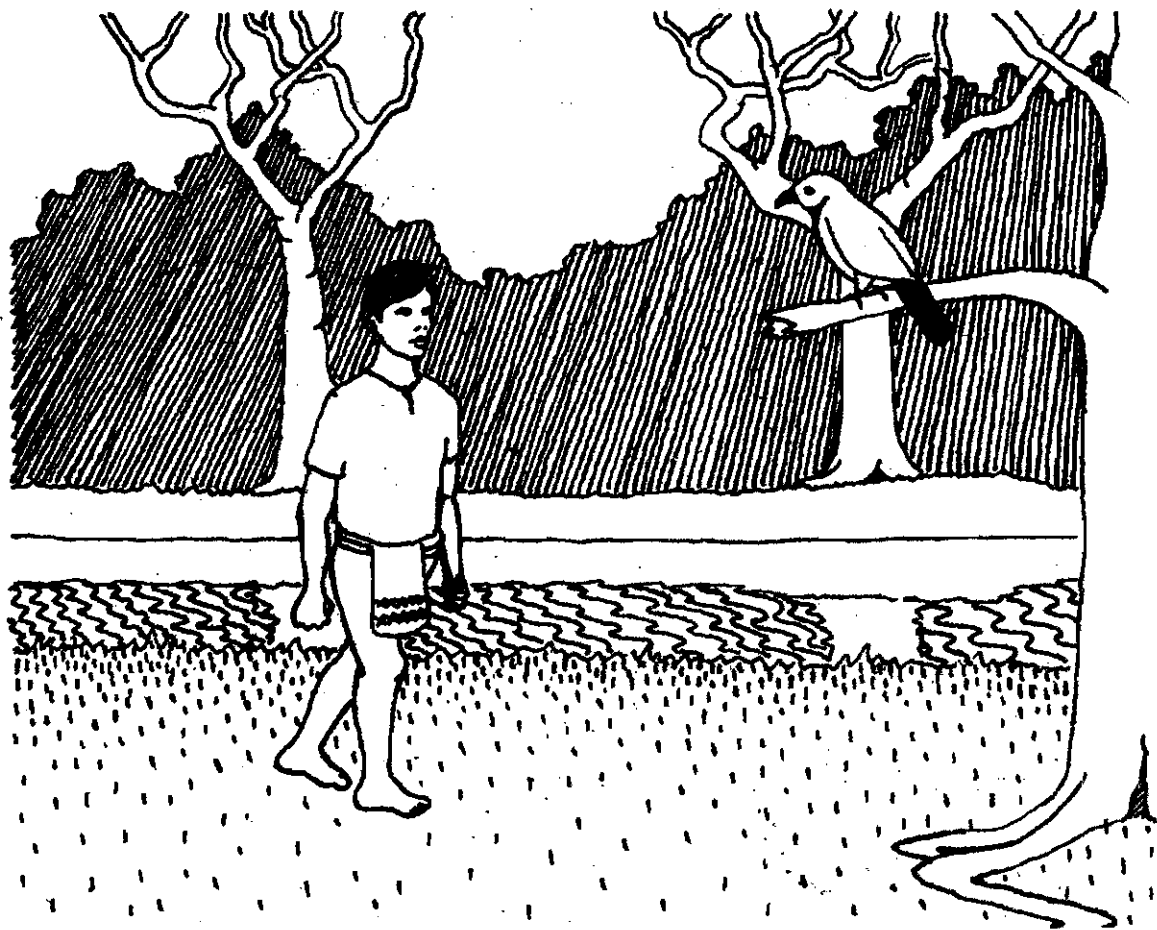
-2-

SADIN NAN-AYAWAN KABUNIYAN SITUN PITA

intod Modisto Wagsingan - Limos

Awad kad dit osan algaw, ummoy kanu si Kabuniyan
ud nan-ay-ayaw uttun labaw ditun pita. Inggaw kanu man si
Kabuniyan sidin Lubu nakaasawa kanu ud si babai ud Lubu.
Nan-anak da kanu utdit asawa na, lalaki dit anak da kanu.

Ummoy kanu pay si Kabuniyan ud mangkokwa ud si alang.
Lumabas man tulun algaw, ginangput na kanu dit alang
un kingwana un batu. Imbaga na kanu utdit asawa na un, Adi
ka um-umoy sidin mangkokwaak, kanan kanun Kabuniyan. Yoong
sadit asawan Kabuniyan piyaona kanu un umoy il-ilan dit
man-gagangput Kabuniyan sidit alang. Inaban kanun didit

babai dit anak. Kaysan da kanu utdit mangkokwaan ud Kabuniyan.

Dumatong da kanu man, kustukustu un gangputona dit onob na. Imbagan kanun Kabuniyan sidit asawa na un, Apay un adi ka mabilin? Imbagak kan sika un adi ka umoy situn mangkokwaak, kanan kanun Kabuniyan. Amod dit sulag Kabuniyan utdit asawa nan babai. Adin kanun dit asawa na ud gumgumminga. Innalan kanun Kabuniyan dit anak un inaabban didit asawa na. Pintod na kanu dit bagang dit anak. Initod na kanu utdit babai un asawa na dit long-ag didit anak. Innalan kanun Kabuniyan dit ulun didit anak ot inaba na. Mangkasway tat tu, kanana kanu utdit asawa na un babai, ta man-idang taon un man-asawa, kanan kanun Kabuniyan, ta basul nu ta adi ka mamati uttun imbagak kan sika.

Nangkasway da un man-asawa. Kaysan pay ud si Kabuniyan
uttun lagud. Awad kad dit batu un alang un kingwan Kabuniyan,
awad payyan sidin sadin un mailan di tagu.

Mansidiyon inggaw kanu man si Kabuniyan situn lagud
inkulub na dit ulun dit abeng un inaba na.

Mansidiyon ut masulsulita al-algaw, inggaw tummubu utdit
nangikulubana utdit ulun dit anak na. Man sidit masulit,
namunga dit tummubu, siya tun iyug. Kad sidin siya din gapu na
un sadin Aplay ingganad Lubu adi na mambogas din bungan didin
iyug utdin ilin dan iLubu, manipud situn satun.

Awad kad dit long-ag didit anak un intod na utdit asawa
na, innilbon pay dit asawa nan babai. Utdit nabayaga al-algaw,
inggaw tumubu utdit lobon dit long-ag dit anak ud Kabuniyan.
Ilan man dadit tagu dit lobon anak Kabuniyan siya din salong

dit tummubu, siya didin gapu na un adin didin salong ud matagu uttun lagud. Matagul lawa din salong uttun lagud nu awad mangimula utdatun tagu uttun satun. Yoong manmanu, ta maipanggop nin utdin ul-ulnug un kingwan ud Kabuniyan.

Mansidiyon umoy kanu si Kabuniyan ud man-ay-ay-ayaw. Innala na kanu datun un-unay un ikan, innikwa na kanu dida utdin bateled sin Kapagingan. Nasulsulit kanu dit nan-illongan Kabuniyan, innigga na kanu utdit agkup dadit iniwa na un ikan. Ininggaw kanud osan mammanuk un nangibaga kan siya un, Masapa ka un manalan daya ta mampapatoy dadit iyAplay, kanan kanun didin mammanuk kan Kabuniyan. Kayngaan kanan Kabuniyan dadit ikan un iniwa na. Inyam-amug na kanu din bananaw ud Kapagingan. Masulsulit kanu man sidi ininggaw kanuwon dit bananaw. Iwwalis na kanu dadit iniwa na un ikan ta

kayngaana kanu dida dat iniwa na un ikan. Ingganat tun satun awad da un maila dan ulu, balkaang, ipay utdin bananaw sin Kapagingan, ot kaysanon si Kabuniyan ud daya.

Umoy man-anawa utdadit tagu un mampapatoy. Dumatong kad sidin daya, siyad patiyon dadit amiamin un tagu utdin Aplay, ot ngadanon da dadit iyAplay ud si Kabuniyan kan Lumawig. Lumawig din man-iingadan da dadit iyAplay kan Kabuniyan.

Sadit osan algaw ut dadit dadakkol adul lawa dat man-on-onaw sidadit tagu. Awad kad dit osan algaw utdit kobaas Kabuniyan inasawan di tagu si Gannapi utdin Binulikan. Nadadag dit nakwaana ta man-anak man si Gannapi utdin Binulikan pinadalan da dadit katuganga na. Kaysan si Gannapi sidin boboloy da. Si Gannapi babai un nababbalasang.

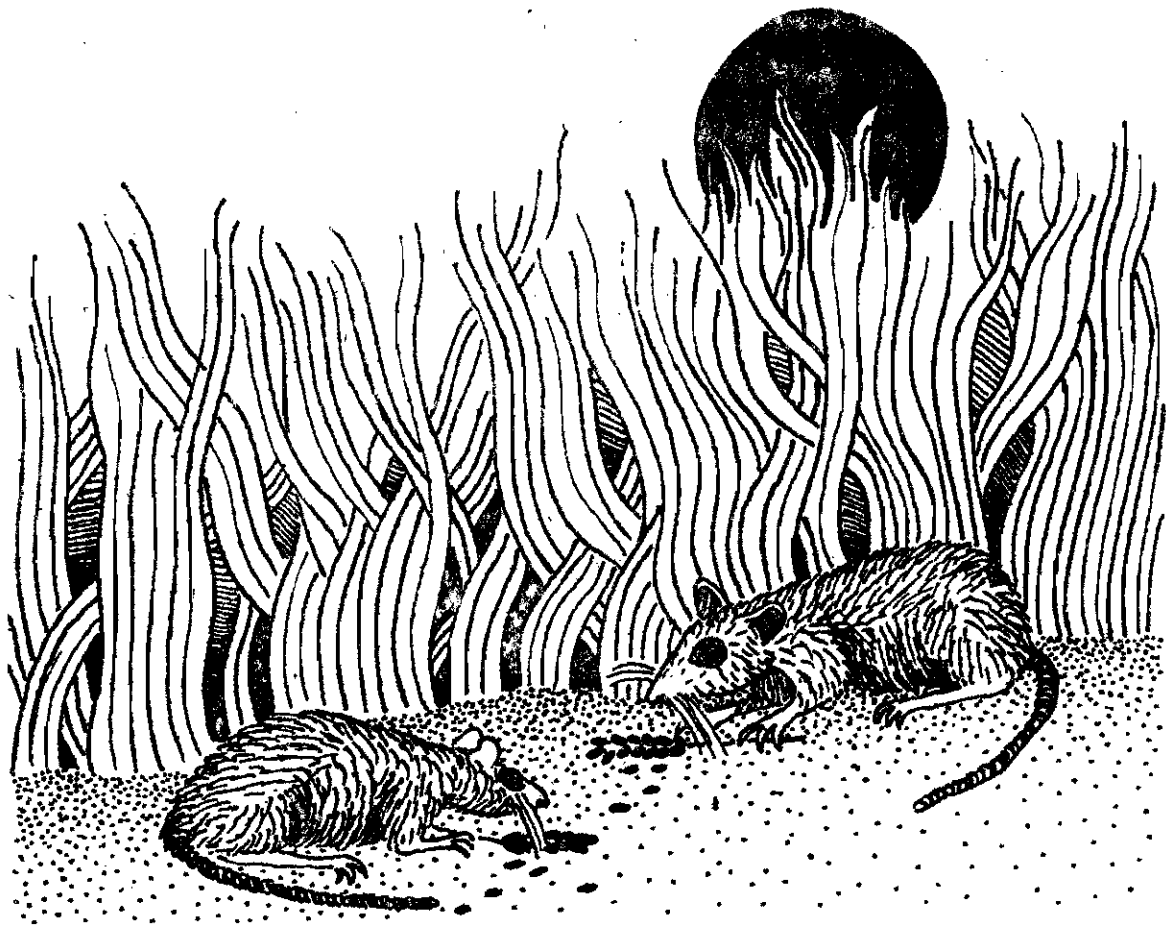
Manlabos man dit al-algaw nangwat Gannapi ud si dekot un sil lakba un innandila. Inawit na ta umoy gumiling sidin anak na un tinenyana ud Binulikan. Inggaw man sin wangwang sin Mananig, imbuwat na dit lakba na. Nagasmok Gannapi, mangwaak si allatoy, kanana, ta dalapnu ayon didin anak ku un umoy gumiling kan sakon, kanan Gannapi. Nasulisulit kanu dit mangkokwaana ta sindopa dit kakaban didit allatoy un koon. Man-ala kanu si Gannapi utdit batu ta tuutuugona kanu, siyad koon kanu ut allatoy. Inggaw kanud duwan dopa utdit adi na maitupkan sit kapon domang. Pukalona kanu dit osan batu ininggaw kanu dit osan attiboboli. Imbagan kanun dit attiboboli un, Natoy din anak nu, kanana kanu kan Gannapi, yoong adin kanun Gannapi tuttuwaon. Mangkokwakokwa kanu kampay sidit allatoy. Ina kanu alan dit osan batu innila

na kanu uman dit attummamaya, Mabannug ka kanan attummamaya
kan Gannapi, ta natoy dit anak nu, kanana kanu kan Gannapi.
Man-ibil kanu ut Gannapi, kanak nu tulituli dit baag attiboboli,
antun naituwatuwa tun baag attummamaya, kanan kanun Gannapi.
Imbuwat na kanu uman dit dekot na inagtu na umanon. Ininggaw
kanu utdin pungtun nangkokwaanat dit allatoy, illatuk na
kanu ud kapon domang amin sidit awit na. Ot sin sadin
ingngadan da ud si Latuk Gannapi din dissu un sadu utdin
wangwang Mananig. Kaysanon si Gannapi utdin igaw didin anak na
un natoy. Innilbon na kanu utdin Binulikan un palti na ud Pakawit.

Mansidit lumabas dit pigapigan al-algaw sit kaysanan
payon Gannapi, ininggaw kanu ud tumubu utdit lap-at didit
lobon didit anak ud Gannapi. Ilan da kanu man dadit tagu dit

tummubu siya kanu nat ananga. Siya di kanu din gapu na un
satun uduma ili naid ananga ut tumubu nu adi dadan tagu pa-
maagon imula. Sadin Binulikan tummubul lawan katkat din ananga
un maid tagu ut nangimula ta sadit long-ag didit anak ud Gannapi.

Mansidiyon umoy kanu uman ut Kabuniyan man-ay-ayaw situn
lagud. Naila na kanu dit un-unayon un ananga un tumubu uttun
lagud. Napiya, kanana kanu ut Kabuniyan, ta satun lagud
siyad antuwan ditun ananga ta nu ibilag ta nu malangu
nalangpaw, kanan kanun Kabuniyan. Napiya pay din salong un
andi un tummubu ud daya ta dumakol kad din danum, maanud din
salong un kasapulan datun tagu. Inggana uttun satun tuttuwa
din ul-ulnug dadit naangsan, ta nu kasapulan datun tagu din
ananga uttun lagud, nalangpaw din mangawitan da. Siya di din
ul-ulnug un dingngol ku utdadit lallakay sidit osan algaw.

SAT LAPLAPUN DIT PAGOY ILUMTAW UTTUN PITA

intod Modisto Wagsingan - Limos

Sadadit damdamu un tagu maid kanu ud immula da si pagoy. Si Kabuniyan kanu, siyad ida mangal-an sit pagoy. Amina tagu kanu utdit osan algaw ummoy da kanu alan dit kanon da kan Kabuniyan. Sat osan algaw kanu abus kanul lawa dit kupsit dit pagoy. Maid kanu ud lusbak na. Nu umoy kanu dadit tagu paamin kanun Kabuniyan un pakaan dit kupsit dit pagoy, ot adi na kanu tumubu. Ot nu manalan kanu dat tagu, aminona kanun ilan dit susulsulan dadit tagu.

Inggaw sin algawan inggaw kanu pay osan tagu un anduandu kanu dit kuku na. Insukip na kanu dit simbolas un pagoy sidit kuku na. Adin kanun Kabuniyan ud naila dit naisukip sit kukun didit lalaki. Dumatong kanu man dit lalaki sidit boloy da, immula na dit pagoy un simbolas. Tummubu kanu man diya immula na, namunga ot liman lugoy kanu. Imbos na kanu uman immula ot umadu kanuwon dit pagoy. Naiwalas kanu dit pagoy un sin akikit. Ummadu kanuwon dit pagoy. Masdaaw kanu ut Kabuniyan ta maid imangala ud si pagoy kan siya. Yoong sat pagoy un immula da nalusbakan dit pagoy, un maid lusbak na kanu yoong maipanggop nin ta inigga na utdit kuku na.

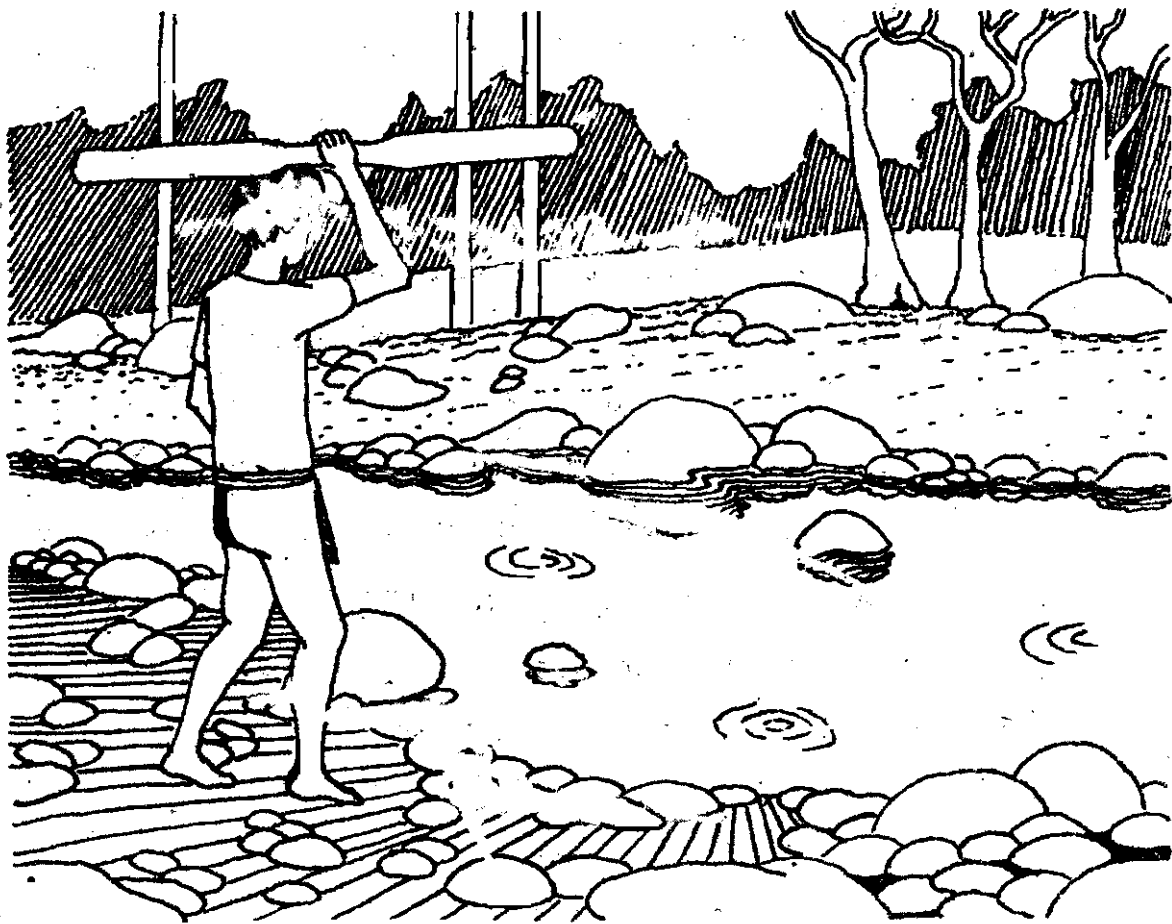
Ilan kanu man Kabuniyan utdit isdunganat tun labaw ditun pita adu un pagoyon. Nan-akaw da gayam dadin kataguan sidin pagoy, kanana kanu. Gapu ta nabegut si Kabuniyan, inotdag na kanu dadit man-asawa un utut ta dalapnu mangkan da utdit pagoy. Yoong nagasmok na kanu dit mangaasi utdadit kataguan, inotdag na kanu pay dadit man-asawa un kusa ta dalapnu kanon da dadit utut. Inotdag na kanu pay dadit man-asawa un laman ta dalapnu mangan da utdit pagoy. Nasomsomok kanun Kabuniyan dit mangaasi utdadit kataguan, inotdag na kanu dadit man-asawa un asu ta dalapnu mangan da utdadit babuy. Kadon siya dadin kakkayap un intod Kabuniyan utdadit kataguan situn labaw ditun pita.

Mansidiyon utdit osan algaw tigammu dat kataguwan dit
koon daon. Mantalakon da pay ud si kusa ta man-addag
si utut. Mantalakon da pay si asu ta man-addag si laman
un mangan si dadit mula da.

SADA MATUBOG KAN MATANDAG

intod Modisto Wagsingan - Limos

Sadit osan algaw man-on-onaw dadit tagu. Mansidi awad kad si Matubog un tagu uttun labaw tun pita. Nabugi kanu si asawa na. Yoong sadit osan algaw kanu naid kanud matoy si tagu. Yoong awad kad si Matubog, tinenyana dit asawa na un nabugi. Maid tagammu na utdit nan-anakan didit asawa na. Man-abeng man dit asawan Matubog, babai. Dummakol man dit anak na, mamabbalasang kanuwon. Dummatong kanu ut Matubog, yoong adi na tagammu un siyadi din anak na. Masulsulit kanu man papilitona kanu un asaw-on dit abeng na ta adsana tigammu un abeng na.

Masulsulit kanu man di, nambalin kanu dit anak na ud si lana. Imbagan kanun dit asawan Matubog kan Matubog un siya di dit anak nu un tinengyam, kanan kanun didit babai kan Matubog. Inalan kanun Matubog dit kayu, impigkal na kanu utdit lobong. Kanan tat di un matoy, kanan kanun Matubog. Yoong lumtat kanu dit kayu. Inala na kanu payyan dit lusung impigkal na kanu utdit lobong. Kanan tat di un matoy, kanan kanun Matubog. Yoong lumtat dit lusung. Dinokmaana kanu dit allu impigkal na kanu utdit lobong. Kanan tat di un matoy, kanan kanun Matubog. Yoong lumtat dit allu. Inala na kanu dit batu un balintaugan. Impigkal na kanu utdit lobong, maid kanu ud lumtaton sit batu. Siya dit gapu na sadan tagu un matoy maid man-ulin inggana utdin sadin.

Awad kanu kad payyan dit osan algaw utdit naabusan didit kingwan Matubog, mangkokwa da kanuwon dat tagu utdit patoy. Tigammu da dit sumungpat ud si pada dan tagu. Kad sidi kanuwon, timpun kanun dit gabgab ta amin namunga dit sablang. Utdit wangwang Mananig ininggaw kanud babbalasang un nilumtaw sit boboloy ta naayayatan sidit bungan di sablang. Sadi un babai kanu napintas kanun babbalasang. Maid kanu pada na ud si kababbalasang. Tumulung kanu utdit amin un talibas.

Şin algawan ina tulungan pay dit osan tagu. Makwa kanu man dit oosok, aminona kanu un tulungan dadit tagu. Maid kanud ibaga na ud si ngadan na. Timpun kanu man dit amiyan aminoha kanu un umoy tumulungan dadit amina tagu utdin Mananig. Awad kad dit Matandag un lalaki ina kanu inilpang sidit dalan si gidgidam. Imbaga na kanu utdit babai un, Man-

asawa ta. Imbagan dit babai kan Mantandag un, Adik makwa din asawa ta inumoyak situn labaw tun pita un tumulung kan dikayu. Nadadag si Matandag ta binakag na dit tong-od didit babai. Bakagon kanun man Matandag dit babai gummuum kanu dit long-ag dit babai un kaysan ud ngatu. Maid kahu ud ladag na si naibanat sit pita.

Utdi kanuwon marlabos si simbulan dinusan ditun Manakdog kan dita un tagu dadit amina tagu uttun labaw tun pita. Adi na ummudan un unus nin di makatawon. Naobasan am-amin naid danum. Sal lawad adi na naobasan sadin battung sin Badong ud Kamalugan sat adi na naobasan. Naikagwa sadin bananaw utdin Palit adi na naobasan. Maikatlu sadin sulung Agangaang siya di payyan siyad natagu un danum. Kad sidiyon naid mammul-an dadit tagu

ta maid udan. Ammin nalpot dit balat utdit init. Maidon kanon dadit tagu. Awad kad dadit uduma tagu mangkan da utdit lupog didit kayu idenot da utdit dilun didit iyukan asi da kanu kanon. Sadadit udum kanu mang-ala da utdit pita idenot da utdit dilun dadit iyukan asi da kanon. Dumatong da kanu kad, utdit battung utdin Badong, uminum da dadit tagu utdit napiskung un danum. Sa kanu dadit nangkan utdit lupog di kayu natoy da. Sadadit nangkan sidit pita natagu da. Siya di dadit ul-ulnug dadit naangsan un dingngol ku.

Naligat din impasamak dadit tagu un ummuna uttun labaw ditun pita. Maiyugud ku un umiyul-ulnug situn satun ta dalapnu donglon da datun anak un maudi un matagut tun labaw ditun pita, ta dalapnu tigammu da dit ligat un impasamak dadit ummuna un tagu un napaloswa uttun Kalinga.

MAIPANGGOP SI IDAW

intod Modisto Wagsingan - Limos

Sadit osan algaw, inggaw ul-ulnug un dingngol ku. Maid kanu ud idaw sit osan algaw. Yoong awad kanu kad datun pitu un mansusunud, tulu dadit babai, opat dadit lalaki. Sadit pangu kanu un babai, nu awad mang-asawa kan siya, adi na kanu piyaon dit paasawa. Kada algaw umoy da kanu okyan asaw-on di un babai, yoong adi na kanu ud piyaon dit paasawa. Mappog kanu man dit babai, imbaga na kanu utdit sunud nan lalaki un dakol, Mambalinak si idaw, kanana kanu utdit sunud nan lalaki. Yoong nu mangayaw ka ta maikagwaak sidin ulad madi ka umoy ta

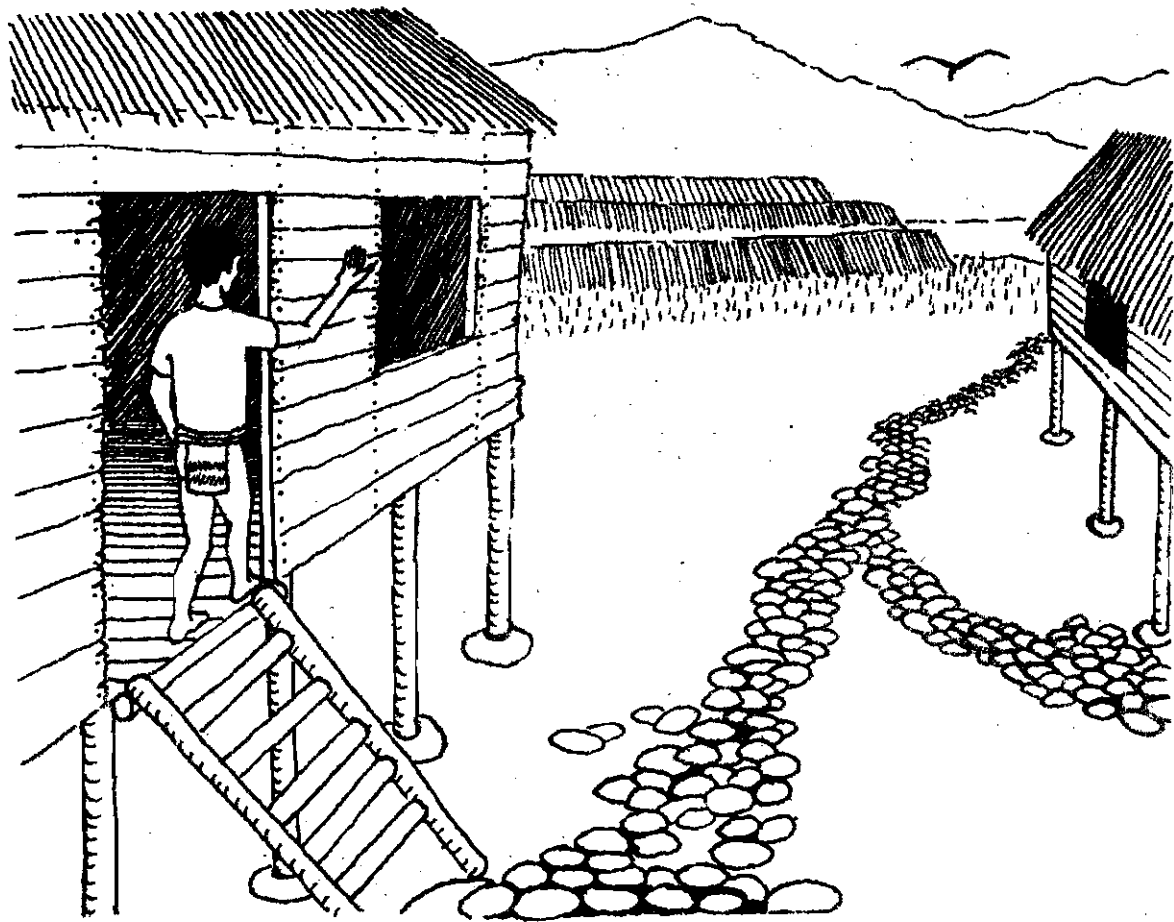
kulad di alid nu. Nu mangayaw ka nu maikagwaak utdin sigod madi ka umoy ta adalom un sugat, kanan didit babai un nambilin sidit sunud na. Nu mangayaw ka sunud, kanana kanu dit babai, nu maikagwaak sidin akom, tokmon dika ud si busul, kanana un nambilin. Nu tumdungak sidin batug din dalan nu ayom madi ka umoy ta maid dakngam si tagu. Nu mapangpanglay kami, sunud, utdin sangan didin kayu nu awad dan bulbulun ku un banang-oga sissiwit, umoy ka un adi ka manduwaduwa ta padan dan mapangpanglaya mangangsa. Utdi nambalinon dit babai si idaw ot kaysanon utdit tattalun.

Mabigat man sidiyon, inul-ulnug didit sunud nan lalaki utdadit kapingsan da dit imbilin dit sunud nan

babai. Nan-uugud dan mampingpinsan un kayawon da kanu ud Kanagsiyan. Inyidaw da dit mapangpanglay un bilin didit sunud na. Nanikmat da ud si busul sin Kanagsiyan. Ot nantatadok da utdit sagang un kingwa da.

Mabigat man nangayaw da kanu payyan sidit uduma ili. Inidaw da dit maikagwaanat dit ulad. Imbagan dit sunud ku un nambalin si idaw un nadadag tun ulad yoong taku ta mamuutan taku nu tuttuwa dit bilin didit sunud ku, kanan kanun didit lalaki. Inummoy da kanu dadi ot tuttuwa un pinatoy dat busul dit lalaki ta adi na siya pintog dit bilin didit sunud na un nambalin si idaw. Siya di din gapu na un mangidaw dadit dadakkol un ummun-unan tagu uttun Kalinga.

Mansidiyon sadat nabun-an un sunud didit babai
ininggaw da kanud lima. Ummadu dadi un taguwon
uttun labaw tun pita, nangayaw da kanu uman dadit
ganak da.

MAIPANGGOP SI KULLANGAW

intod Modisto Wagsingan - Limos

Awad kanu kad dat mansunud, pangu kanu dit osa, udidit dit osa. Ummoy da kanu nangayaw utdin uduma ili. Nanikmat da ud si busul, ot nangulin daon utdit boboloy da. Mabigat man, kingwan dit ama da dit datum didit udidit. Awad kad dit pangu un anak man-ik-ikgaw kanu utdit pudayan. Inggaw akit man sidit init mangkadatong dadit tagu utdit boloy didit ama da un mangwat dit datum didit anak nan udidit. Awad kad dat lumaus un tagu kan siya utdit pudayan, Apay un man-ikgaw kat tu, kanan da utdit sunud didit udidit un pangu. Nabainan dit pangu ta adi da un-unaon koon dit datum na. Sadit udidit siya di dit datuman dat ama da.

Gumidgidam man sidi, nambalinon dit pangun sunud na si kullangaw. Imbaga na kanu un kullangaw, udidid nadatuman adinak dinatuman, kanana kanun dit nambalin si kullangaw. Sada ama da impakuy da un, Man-ulin ka, kanan da, ta koon mi nat datum nu uttun satuna labi, kanan dadit ama da. Yoong adi na makwa ta naillogot un nambalin ut kullangaw dit pangun anak da.

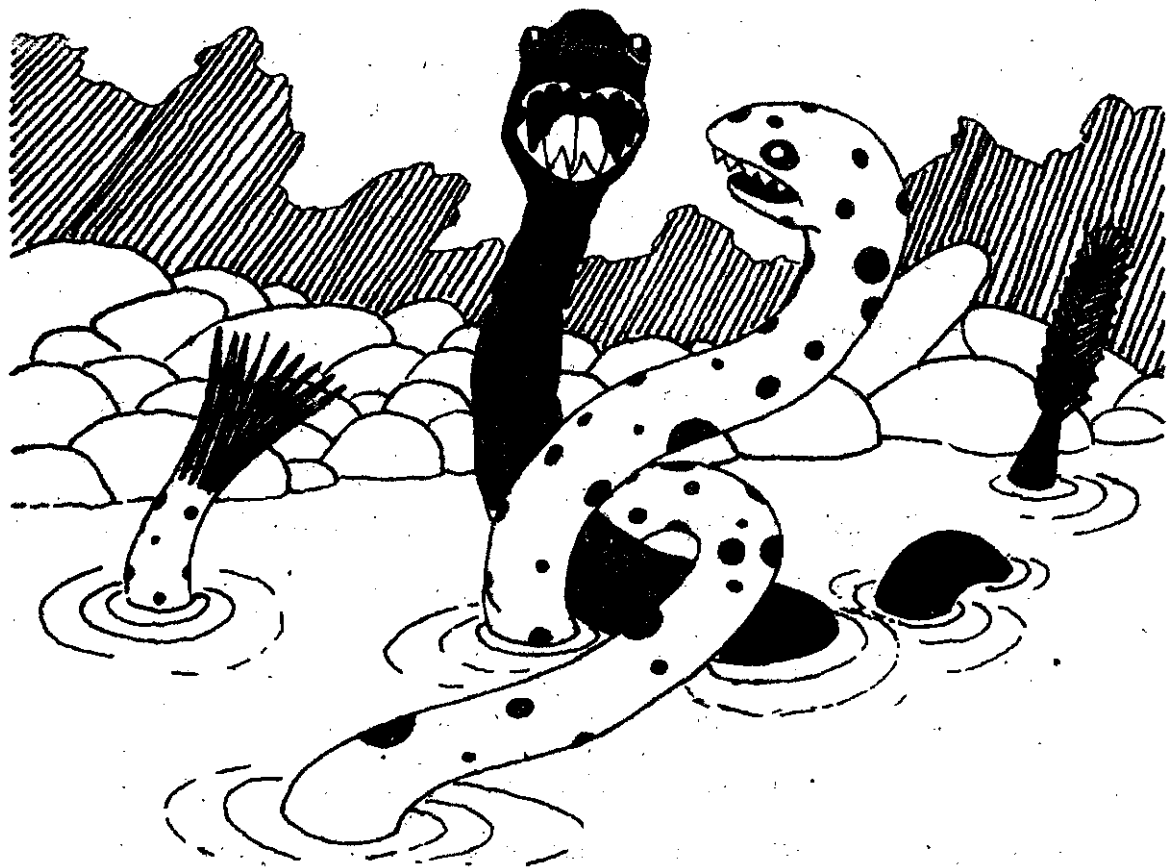
Kad sidiyon siyadi din gapu na un sadadit dadakkol utdit osan algaw kaniyawon da dadin kullangaw nu guminga da utdin damdamun manakatan da ud si asawa ta kaniyawon dat naunan tagu. Siyadi din ul-ulnug dadit dadakkol un dingngol ku maipanggop sidan idaw ya kullangaw un kaniyawon datun ummun-unan tagu.

SADIT NAPASAMAK SIDIT OSAN ALGAW SIN LIGAYAN

intod Modisto Wagsingan - Limos

Awad kad dit osan algaw, ul-ulnugon dadit ummunan dadakkol, awad kanu kad dit igat un inggaw sidin Ligayan. Dumakodakol kanu dit igat kadon nambalin ut iyu. Mansidiyon tummakdang sidin boboloy Ligayan. Mangkan kanu utdadit tagu utdin Ligayan. Nu kada gidgidam, dumatong dit iyu un moy man-ilat kanona utdadit tagu. Umakiakit dadit tagu utdin Ligayan ta aminon didit iyu dida un kanon.

Sin algawan, inggaw kanud tagu utdit simbalyan un boloy. Nagasmok kanun dit osan lalaki dit amutu. Kinuana kanu utdit dinaong dit gubun didit amutu.

Utdit mandakweg dit init, innigga na dit pongpong.
Innigga na dit ukon sidit gubun dit amutu. Utdit inggaw
akit sidit init gummongot dit apuy sit dalam dit amutu
ta kumudut ot kumangkangkang pay dit ukon un ininggaw.
Dingngol didit iyu un inggaw sidit lobong. Tummakdang
kanu dit iyu utdit boboloy un kumangkangkangan didit
ukon. Kinan na kanu dit amutu un ininggawan didit ukon.

Masulsulit kanu man kummasu dit amutu ta ininggaw
apuy sidit dalam didit amutu. Magiknan kanu man didit
iyu dit napudut sidit buwang na gummilog kanu ot kaysan
utdit dakola batu utdin logsadan Ligayan. Binalikosana
kanu dit batu ot naolmaan dit batu un balintaugan utdit
balikoskosana. Ot ingganat tun satun mailla din naolmaana
batu ud Ligayan. Gumilog kanu man dit iyu nambin-ak

utdin boboloy Bin-ak. Ot siya din nanggadana ud si
Bin-ak din boboloy Bin-ak ta nambin-akan didit iyu.

Kaysan si iyu uttur kapon Asibanglan. Yoong gapu
ta agganapasu dit amutu adi na makaginok sidin boboloy
Asibanglan. Kaysan kanu uman sidin Banal Iyu un kanan
da nambak-ung sidin nambak-ungan utdin nalongatan da
Allaguia kan Mananig un bateled. Ot maiila dit nagessang
sin bateled un nambak-ungan iyu.

Mansidin kaysan uman utdin Kapegan, siya din sulung
Kapegan utdin Pinukpuk ud ininggawana. Sadadit tagu un
nabun-an utdin Ligayan duwa da. Sadadi un duwa un tagu
mansunud da. Sadit osa un lalaki mangngadan kan Baliwanan.
Sadit sunud na un babai mangngadan kan Binggayan. Sadit
kokokwa un kokokwan dadit kailiyan da ud Ligayan,

pinandatdatong da. Ida inkaluub utdin Ligayan. Sadit udum un loog dan maawit siya dit inala da. Nadadag ta sadadi un mansunud nangkaway da, ta kummimut da utdit iyu. Maid tigammun Baliwanan utdit kaysanan pay dit sunud na un babai. Adin pay Binggayan tigammu dit kaysanan didit sunud na un lalaki.

Awad kad si iyu un ininggaw sidin Kapegan mangkan pay sidadit tagu un inggaw sidin Kapegan. Umakit da dadit taguwon. Man-ugud kanu ut iyu ud si osan gidgidam, Manalananak Ligayan ta adu din mannigayan, kanan kanun iyu, ta maid dadit tagu un binun-an iyu utdin Kapegan ta amin da un nangkabutik. Man-ugud kanu ut gilgila, imbagan gilgila un, Apay iyu un aminom danat tagu un kanon, kanan kanun gilgila. Siya ud kanok, danat tagu, kanan kanun iyu. Nu siya naton, kanan

kanun gilgila. Nu bigat, mantiliw ta, kanan kanun gilgila,
ta adik piyaon un aminom un kanon danat tagu. Imbagan kanun iyu
un, Mantiliw ta ta nu singngadan nat mangabak kan dita siya
ud matagu un mangila utdatun tagu, kanan kanun iyu.

Imbagan kanun gilgila utdadit tagu un dadakkol un
inggaw sidin Pinukpuk un, Nu bigat manlakwat kayu un dumatong
sidin sulung Kapegan ta idikami buyaon utdin mantiliwan mi
kan iyu. Nu awad mambak-ung ud daya siya di sakbungan yu
ud si lagtob ta sakon ud gilgila.

Sadadit tagu nan-uugud da utdi un labi. Mawakas kanu man,
innala da un dinaddaan dit lagtob un imbagan ud gilgila. Kaysan
dan utdin sulung Kapegan. Masulsulit kanu, annat payon ud
si gilgila. Annat kanu payon si iyu. Sadin sulung Kapegan
ingganat din ulu na ingganat din sabangan na pasiga doplas.

Nantiliw da kanuwon da iyu kan gilgila, yoong sada iyu kan gilgila nampapada din long-ag da. Assan dadit tagu tagammu ut gilgila ta padan kanu pay dit long-ag iyu dit long-ag gilgila. Yoong siya kanud somsomkon da ul lawa dit imbilin gilgila kan dida. Niyal-algaw kanu dit nantillitilliwon da. Kama da kanu ud si malubid un lubid utdit mantiliwan da. Masdom kanu man, asi da kanu ud maibantuk. Ilan kanu man dat tagu, natoy da un duwa, da iyu kan gilgila. Awad kanu kad dit nambak-ung daya siya kanu ud sinakbungan da si lagtob ta siyad bilin ud gilgila kan dida.

Mabigat kanu man, ida ilan, ummungalan gilgila. Maid pay iyogyat yu un amin un tagu ta annat natoy ud si iyu un man-amin kan dikayu, kanan kanun gilgila. Ot kaysanon ut gilgila utdit igaw na, kaysan kanu pay dadit

tagu utdit boboloy da. Ot inggana uttun satun maiila dim
naiyolma utdin doplas sit nantilitiliwan da, ta andi din
long-ag da iyu kan gilgila un nakaolma utdin doplas.

Kadon awad kad si Baliwanan un binun-an didit iyu ud
Ligayan, nakaasawa utdin Balaknit ta siya ud nambutikana.
Awad kad si Binggayan un dit sunud na, inasawa da uttun
Limos ta siya ud nambutikana. Yoong sadatu un mansunud
maid tigammu da uttun kawad da un duwa. Adsan Baliwanan
tagammu dit kawad ud Binggayan. Adsan Binggayan tagammu
dit kawad didit sunud na un Baliwanan.

Kad sidiyon, osan al-algaw, nan-anak kanu ud si
Binggayan. Sadit anak na, babai, mangngadan kanu kan
Linggayan. Awad kad tun Limos ingngadan da ud si Limos,
onta inagipitan didin Saltan uttun sabangan Baay. Sal

lawa kanu ud masakyat sidit kadawiyang din batug didin
Pelung ta maid mooy utdit osan algaw, sidin boboloy un
Limos. Os-ossaan kanul lawa dit pudayan un ginibaw da
utdin batug didin Pelung.

Sin algawan nangayaw da dadit Baliwanan uttun
boboloy Limos: Iningaw da kanu dadit bulun Baliwanan
utdin Pelung. Sumakyat kanu ud si Baliwanan utdin boboloy
Limos, gidgidam kanuwon di, yoong solag dit bulan. Yoong
awad kanu kad dit abeng un abeng ud Binggayang man-ilibil kanu.
Linglingona kanu. Manggoygoy kanu man utdit anak na:

Weuwiwi ka, Linggayang,
Kaykayngan didit tayan
Un tayan mi un bulawan,
Un awad un nataynan
Sidin ilid Ligayang.

kanan kanun Binggayang.

Dodonglan kanun Baliwanan un mansusulluk sit abbagilan. Nilumtaw kanu si Baliwanan ta tagammu naon un sadit sunud na. Adi na nakwaon dit kayaw un koon dan, ta nalagsak da kanu un mansunud ta abus da un man-iila ut kigad si kabang-og da. Ina inayagan dadit bulun na un busul sidin pelung ta indasanacn dit sunud na. Ot nallalagsak da kanu ta nan-aangoman da ta abus da un man-iila un mansunud. Naid patoy ut kingwa da ta mansunud da.

Mabigat kanu man kaysan da kanu payon da Baliwanan utdin ili da ud Pinukupuk ta sadadit tagu un andid Pinukupuk utdit osan algaw, iBalaknit da. Dumatong kanu man, ut Baliwanan sit asawa na ud Pinukupuk inggaw kanu pay ud anak da un lalaki. Dummakol kanu pay dit anak da, loog

na kanu pay dit man-ay-ay-ayaw. Umoy nan-ay-ayaw sidin ili ud Natunin. Naibulun kanu utdadit uduma tagu un man-ay-ayaw. Sadan sunud nan banan-og kanu dida ud nabun-an utdin ili ud Baktalan. Kaysan daon da Gumanab un anak ud Baliwanan un pangu. Naitung-udon sidat uduma tagu un umoy man-ay-ayaw.

Inggaw da kanu man utdin Lubwagan, namatuk. Nanluludag da kanu utdin dupit didin wangwang. Mangan da kanu man utdit ludag da, naid isida da. Imbagan kanun Gumunab un, Akay pay isida taku ud si kalnin di bolok, kanan kanun Gumanab. Masulsulit sidi, nilumtaw kanu dit napanapanay un kalnin di bolok. Insida da kanu di. Maabus da kanu man un mangan inggaw kanud bagbaga un dingngol da yoong maid ilan da ud si tagu. Kanan kanun dit bagbaga un dodonglon da, ibanat yu ud si Gumanab ta bayad di inollag, kanan

kanun didit ugud un dingngol da.

Masulsuliton sadit Gumanab kanu un mantutuggaw sit lap-at dit dakola batu, manalan kanu utdit dalom dit batu. Maid kanu man ilan daon kan Gumanab, nilumtaw kaklat dit danum un kamat taklay dit kadakol na. Sadiyon ingngadan da ud si Gumanab di un dissu. Ingganat tun satun ingngadan da ud si Gumanab dadit dadakkol utdin Lubwagan di un dissu. Siya di din naidan Gumanab, ot nan-ulin da dadit bulun Gumanab. Didaon un nan-ul-ulnug sidin nakwaan ud Gumanab.

Osan al-algaw man, awad kadon dadit Baliwanan, ininggaw da un inagpaili utdin Baktalan ud Pinukpuk. Osan al-algaw nagasmok da dadit pappangat di iBaktalan dit imanalop. Inyugud da kanu utdadit kailiyan da un koon da di un salop. Nan-uugudan da kanu un amiamin un anak,

amin da un umoy sidi un wangwang. Os-ossaan kanu dit
ulnus dadit tagu utdin Baktalan. Imbaga da kanu un, Amin
un tagu, sadin balun, mandakdakngon taku utdin piskung
didi doplas, ta sad manganan taku un amiamin, kanan da
kanu. Kingwa da di un salop utdit mabigat. Umadani
kanu un mamatuk magangput dit pongod un pongod didi
un salop. Nadadag ta adin kanun didit osan lalaki
utdit osan babai ud patiyon dit ugud dadit pappangat.
Nan-iggaw da kanu utdit boboloy. Ummoy kanun didit
pangat dinatong dida. Pinatoy da kanu dadi un duwan tagu.
Innala da kanu dit patimmudun didit lalaki, innala da
kanu pay dit ingan didit babai. Inniggana utdin tubung.
Kaysanon sidit wangwang, ina kinuan sidat palilong.
Ikwana kanu man utdiyong ina kanu pay intibalu.

Makwa kanu man dit kakan ud si mamatuk, pinandatdatong da kanu dit amin un balun. Nanggadus kanu dat tagu un nangana nangwat diya patoy ta maid tagammun dadit bulun na un nanalop. Kinawwit na kanu dit kapingsan na. Kaysan da utdit lap-at didit dakol un batu.

Masulsulit kanu man utdit madama dit kakan, pinoklakan da kanu man dit natibalu, inga kan patimmudu. Nansosongsongpat da kanu dadi un nangkakakan.

Masulsulit kanu man sidi, sal lawad tagu sadat duwa un ininggaw sidit labaw dit batu un dakolan. Pinandatdatong da kanu dit amina kokokwa utdit liyang un dakol, yoong adi da naodasan dit pulselas ud Baliwanan un bulawan. Kaysan daon dadit mampingsan ud Balaknit. Nadadag ta kingwan didin Managu.

Awad kad dit pulselas un ininggaw sidit iman didit Baliwanan naisimmu un tinubuwan didit alebung. Dumakol manon di un kawayan ininggaw dit pulselas sidit galiwgiw didit kawayan. Umoy kanu kad dadit aanak man-oomos utdi un lobong maiila da kanu utdit dalom dit danum. Mappog da kanu un man-inap sit dalom dit danum ta umasilang kanu dit bulawan un inggaw sit gawis didit kawayan.

Mabigat kanu man um-umoy da kanu uman inapon di un bulawan. Mappog da kanu man un manlotop utdit battung umoy kanu dit osa man-abbilag utdit lap-at didit batu. Gumayogbog kanu kad, mangkuliit dit kawayan. Isdungan didit tagu un man-abbilag sit lap-at dit batu dit angngingiwani didit kawayan sidit danum. Nu gumayogbog, manggidu dit kawayan un ininggawan didit bulawan. Ilana kanu man sit

tangadona dit gawis didit kawayan, ininggaw dit pulselas un bulawan. Imbagana kanu utdat bulun na, Manalanakon ta nappogak, kanana kanu. Nangkadalan da dadit amin pay un bulun na. Adi na imbagbaga dit innila na utdit gawis dit kawayan ta umogyat ud si pulson dadit bulun na.

Dumatong da kanu man utdit boboloy, nan-ulin kanu utdit wangwang, ina kanu innala dit badang na. Inggabba na kanu dit kawayan ot innala na dit gading un bulawan ot kaysanon sidit boloy da ot nansagang da kanu ud si mabutu. Sad nanigammuwan dadit kailiyan da un innala na dit bulawan. Ingganat tun satun sadi un bulawan awad pay un tinawid dadit ganak da utdin Pinukpuk. Ot sadiyon satun tagu uttun Kalinga mampapaltidu da anan, ta nu.

somsomkon ta tun estolya siya datu dit laplapun dadit
dadakkol.

Imbagan Puyaw utdit dumatong dit gubilnu, tuntunan
da koma di un gading yoong nadadag ta assan da ipalubus
dadit pappangat uttun Kalinga Limos Pinukpuk maipanggop
ta anak da Baliwanan payon datun nanawid utdadi un
kukuwa.

Ugalin dat Ummuna

- 3 -

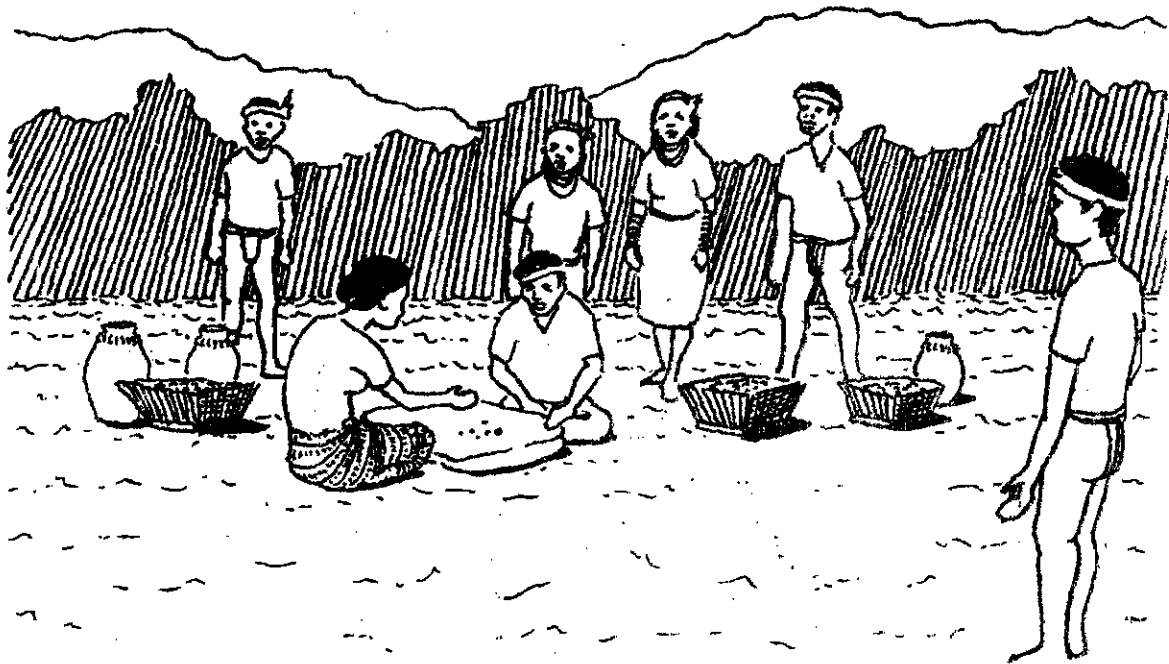
ATONTAD DI ASAWA KAN KADAWIYAN

DI DADAKKOL SIDIT AW-AWI

intod Felisa Ramos - Limos

Sadadit dadakkol sidit osan algaw, gagangay ininggaw kokwan di mangasawa kan kadawiyen. Bokona kaipaliddatu uttun satun. Masin-ossa dan mantuntun ta amoda kodaw dit lumaksun, talon sidadit ganak di kadangyan onnu pangat. Umad-adu dadin manlidug situn naduyogan un man-aasawan di tagu, Iniloko onnu Pinasingan un nilalagud ta unnay na pay ta nalangpaw.

Gumanak kad dadit naangsan, mampaas-assawa dadit anak di mampapingpinsan ya anak di mampapigpigwa. Sadit mangwaan dat di, dalapnu adi na maiyatun si udum un tagu dit kigad di kokwa kan odon dadit ginnapuwan, ta mabanbansan di ginanak un tawidon.

1. Bobbolay di Paad

Nu awad maiyanak si babai, umoy dadit nan-anak si lalaki mambolay onnu man-abdoy si ong-ong un kiling. Kigad si opata pulun bolas ot naipalolloog un maikollikol sidit bagang dit anak un babai. Ngadanon da pay ut sonod di paad ta awad kad sumillasil un gumlay, ibaga da un, Simpot mi nat abit si alimit. Sadin napatak un kaiyugudana, Dikami ud ummun-una ot nadadag taku nu akpila yu nat sonod un kingwa mi.

Summaal kad dadit manabdoy, mapainuman da ut ayam, luwang onnu mabutu. Bukyakan da dit agtoy di bolok asin dadit nangkamalong-ag bilbiliyon ta mangil-an da nu napiya dit bolgat di paad un koon da. Nu laweng, wadawada un okakon da ta kaniyaw.

Nu napiya dit apdu, itdon dadit gumlay dit ngina un baggin di kaga. Mabansakan da ut luwang dadit madomang un umapunkapon sidit babai. Nu maid ayam, mangtod da si gusi un mapatgan. Manalan da kadon masigsig dit pinatoy dan painum ot buligan da un itallay. Mangtod payyan dat mambabai ut palangan di ngina si bolok. Dumatong da kad sidit boloy dit lalaki, iwaiwaon da dit lungus, asi da kalatingon un maiwalas sidadit kumabagiyon ta manigammuwan da un nakwa dit paad.

2. SoIwak

Nu dummakolon ot mamalbalu dit anak un lalaki, umoy dadit kapatadana itulud un mangig-igaw sidit boloy dadit mambabai. Maitung-ud osan naangsan, ta mandongol si idaw sidit dalan un ayon da. Maunnaunna tuwa malong-ag, asi na mankagkagtu dalapnu gumtik nu awad babuy onnu laman sidit dalan un maoy, ta laweng nu awad ilan dit umoy mangig-igaw si nadadag un kakkayap.

Sumaal da kad sidit boloy mandawos dit malong-ag un uminum si danum. Kamapay dadit bulun na matalaowan da si basi ta mampakullangaw da kad ya lawek. Mandaan da ut simputod si kayu ta manlakwat un manikot dit mangig-igaw nu mawakas. Nu ban-og navyan dit babai un maasawa, anusana un adogan si kigad duwan dagun.

Nu lumakkat dadit mangitulud un manalan, mambabagbaga da un mampadatong sidadit ginumlay ta umoy da kanon onnu alan dit solwak. Sadadit mangan si solwak, gumulog da un managatag. Sumaal da kadon, mapatoy dit ayam un luwang. Sadit bagis na siya ud kanon dadit mandadatdatong, ta mabukol un alan dadit ginumlay. Unnay na pay nu makalnob un makallating sidadit nan-asidudmang un kapon didit lalaki.

Sadit uugudon da utdin omok di solwak, makdaw dit ingilin un nablas, ot ayagan dadit bakbakot un man-iiyap ya mambatibat. Isalad nan maniyap kigad ut singgasut un bolas asi na ipangpang un ibatibat dit kangadangan na, Sakabona si panay kan sinnun dit mantobokana utdit kiling. Nu maabus dit tobok na, isongwat nan iyapon dit panay di ingilin un manggannad si tulumpulun

tugpak. Ibaga naon sidadit malong-ag di babai un itdon da dit kakan nan-ingilin un bolok sidat ginumlay.

Alignan, maid ginosgos ya panay, sip-uton da utdin banong un payaw, maapitan si lima un uyun. Nu ban-og un kodaw di asawa (maikagwan sagunod), uway osan abbay di luwang un maipalnok dit panay na. Yoong maidon itdon dadit mambabai si kakan. Mankadalan kad dadit ginumlay, mangtod dat mambabai si binayun di solwak un singgaku.

Maisongwat payyan un makdaw dit bansak di umina un kalantangan (luwang). Ngadanon datu si mantobatob, ot mapalanga si bolok. Man-uyud dadit manlalaki si payaw onnu gusi nu maid luwang.

3. Duwal di Unud

Nu mapsat un umunud dadit mambabai, mangkokwa da ut dekot si liman lakba ot idalan dan iduw-al sidadit manlalaki. Sadin duwan lakba, duwal di ingilin. Sadin tulun lakba, duwal di nambagaan.

Sumaal da kad sidit boloy dadit manlalaki, mampatoy da ut ayam un painum di abalyan. Ayagan da dadit kigad di kumabagiyan un umoy mangan si dekot. Umoy dadit mambabai sikadan onnu isdungan dit payaw un naksad si ingilin ya bansak di umina. Sadadit mangan si dekot, ipatay da dit walas un itdon da utdit igau sidit gawan di paway. Amin un mabansakan dadit man-iduwal si dekot. Kamapay sidadit nan-asisupang un sunud dan malong-ag di babai. Nu maiyap dit dais, ipulad da utdadit mambabai ot palungay dan mangiwalas sidat kigad un wagida.

4. Mangili

Maidanna kad din lidug di mangili, man-uugud dadit malong-ag di babai, ot mambaun da si umoy mangibaga utdadit kapon sidit lalaki. Isalad dan mambayu si aduadun binayu un manggannad si liman gakkun binayun di puunan. Kama pay sidit saliwon da un basi, nu maid bilung da si dadaana liman dagunan.

Magangput kad din kigad di alikam, kamat dan bawi ya lamesa, umoy da ibaga utdadit ginumlay un ida kanon dit mangili.

Nu lumakkat dadit manlalaki, mambagabaga da un singkanayun utdit kailin di ili ta nan-asiwalak un wawagi. Talon sidadit naangsan un mangilloog mangkitag si kokwan di asawa utdit osan al-algaw.

Umur-naunna dadit umoy man-ingilin sidin gidgidam. Nu dumatong da utdit pudayan, mangwa da si puldus ta adin didit adog di pudayan igimau dadit adun tagu un summaal sidit boboloy. Patukon da dit luwang nu dumatong dat man-ingilin. Mawakas kadon, maitung-ud dadit kaaduwan. Maiwanawanak din sapul di tagatag un maabaabat.

Sadadin kapon si babai, palepadon da din ginakku un binayu sidin gaggawan din paway, ta maipaila dit badang di pakatam ot matigammu dit awit di osaosan sunud. Kamapay din basi un pigan bulnay. Maiddan sidin sog-on din mangitupakan da utdin 'totom':

Ayagan da dat bakbakot kan malong-ag un mangkikitag si puun sidit gawan dit among. Alan da dit suput un mangitanodan da utdit tobkon da un masilap. Mangala da ut sinnun si

mansakaban dan mantobok. Man-iyap da si duwampulun masilap mambalin si duwan kati, ot itanod da un taladdayon sidit suput. Asi da ibatibat dit kangadangan di masilap. Ngadanon datu si kitag di kalon. Mampili da si masilap un mapatgan si luwang ot koon da si pong-ad di puun. Maid kad maibatug, mangdaw da ut sin bokol un gusi ut mamong-ad da.

Nu maabus makitag dit puun, isongwat dan kodawon dit masumas un liman bolas un masilap, asi da iyutupa itul-ok sit natadday un kalon. Sadin tupalon din masumas, maiwassotan di onang sidit omok di mangili. Kodawon da payyan dit suglong un kinottog un mapatgan si kaga. Pasikadon da dit bongbong un luwang, bansak di pangulun gumsata lalaki un sunud dit maasawa un babai.

Magangput kad makitag dit amin un ikosad dadit manlalaki,
isongwat dan batibaton dat ayam un mauyud si kakan di kalon
un sadatu:

1. Kakan un luwang - tupalon pong-ad di puun
2. Mabutu - tinaga
3. Mabutu - nambagaan
4. Ubbun luwang - kaban-ogan di palanga
5. Lungus -masumas (maiwakatan di onang)

Pasig un manligwat si mambabai datu un maatontad ta
maisublat sidin nabakod un kalon di asawa, dalapnu attagan
di amiamin un nan-asidugmang un kabagiyan. Siyatu ud
kasigab dit man-aasawan dadit dadakkol un maidang.

Nu manalan dadit ginumlay, aminon dan buligan dit
napalepad un binayun nagakku. Kama pay dadin uyudon dan ayam.
Aminon dan totomon dit basi.

5. Nangalkalonan

Satu un begot di asawa, koon dadit mangkasadupang un man-abalyan nu paspasig dan pangat. Sadin ngadanon dan nangalkalonan, simpulu un lakban dekot, ot matung-udan si luwang onnu mabutu. Iduwal dadit mambabai sit boloy dit lalaki, ta umoy da mangkodawan sit atod un ngadanon da si 'Lumtawan Bulawan.'

Nu dumatong dit simbulog un dekot, mampatoy dadit manlalaki ut ayam, luwang onnu baka ot idoga da payyan un patoyon dit tung-ud dit dekot. Isalad dadit nang-kamalong-ag un man-uugud. Isaad da dit dakol un lusung sidit gaggawan dit paway ot bongkalon da dit natbok un kalon, asi da iliwos un itakod sidit awak na. Nu kumawad

utupan da un tobkan si masilap, kigad si man-abat dit takod. Isonot da payyan un paokal dit 'Lintawan Bulawan.' Nu maid baggin di balitok, batugan da si gamong un napotog, kamat dadin gusi un delas, kindiingan ya gangsa. Nu talona maid maitupada, mangipalaksun da ut payaw un simpulun uyunan.

6. Datum

Magibus kad din adodit din kokwan di asawa, kalanon da din al-algaw un makwaan din datum. Satu, lidug dan man-asawa un matupgan. Sad mangwaan dat tu dalapnu adi da maun-unaw-an sin kigad dan matagu ya gumalyan. Talon sidit kadawiyen un umoy dadit lalaki utdit kayakayaw. Adi da mangkabalus ya mangkabongngog.

Nu isalad dan babai din mambayu, sadit osan bakbakot mangisuug ut sin-iting si pagoy ot pasapul na dit gangsa, asi na mangayaya. Padana payyan nu ipasdok da din pogan tukud di bawi ya lamesa. Ngadanon datu si 'Makalukal.' Maigipda kad din kigad di alikam, mambaun da si umoy mandokat sidadit ginumlay.

Umun-una dadit umoy makadappat sin gidgidam ot gumulog dan kaaduwang nu mabigat. Sadadin makadappat dida ud mampatooy sidadin duwa un luwang un kanon dadin mandatdatong. Madin dadit man-asawa un madatuman kanon din amin un makan un nailagum sidin maiwalisan din tupog paynad nu sadadin malong-ag dan nansupang mangngilin da pay. Kama pay sidan pangulun sunud dan man-asawa un duwang lalaki, adi da kanon. Kaniyaw payyan un mampatooy dat baka onnu bolok sidin datum.

Nu mabigat, isalad dadit tagu un mangkadatong. Madalodalonos un batangok un manligwat si madumaduman ili un amin nakawagi utdit lalaki. Awad pay sumaal, maayayaan. Padana utdadit mambulig un man-awit si dekot, isna, binayu kan basi un kumapon si babai. Adi na malipsutan dit gangsa un masapul.

Sadadit nangkamalong-ag, mangipadok da ut sakkulang ya say-ang sidit gawan dit tataatkan. Mangisaad da ut sin bukol un nagusin basi singgakkun isna, singgakkun binayu kan sinlanggaw un dekota inandila. Mangiyannap da si onob utdit pong-ad dit sakkulang.

Sadit bakbakot, mangamigam pay sidit alikam di Tupog. Mangala si duyas si mangiggaana utdadit duddulaw ya lawod un mapsut ot kuana dit ban-og un malukong si lana.

Sadadit man-asawa, mansukat da si gangon di Kalinga. Mambaal dit lalaki si lagtob, asi na mansiniwat ya mambalong. Iggana pay dat bidang na kan tayay na un nasikkalangan. Sadit babai manlagwas, asi na mangkain si ginamat ot manggakos si namagaymayan un lagtob. Itanod da pay dit tinali un mansupang sit ima na. Kama pay sidit pangpanga un

maitanod sit inga na. Man-addongan ya mambalong. Isul-u da dit balangngubang un nasug-itan si dulaw sidit ulu na. Manbadut pay ut siniwat.

Maigip da kad dit tupog, ayagan di mantutupog un bakbakot dat man-asawa utdit naipadokan dit sakulang. Alana dit suput un nasug-itan si duddulaw ot isul-una utdit ulun dit lalaki. Sadit mangayaya, adi na lumipsut kigad si magangput dit tupog. Kama pay sidat mangangsa. Alan dit bakbakot dit lana un namalukong ot iyisig na utdit nansupang un abalan didit lalaki. Alana dit manuk, putdona dit osan kulappis na ot itodtod na un isonga payyan sit abalana. Isongwat na un pakutlob dit pungtun dit simpulun panida lawod. Mangkawilona dit suput kan lagtob, asi na ikulili utdit long-ag dit lalaki un mamitlun ligusona. Ayayaana un mansupasupangon dit abut dit inga na.

Magangput kad diyon, igga dan mantatadok un amin dat inggaw un nasupasupang sidit tutuppogan. Sadit bakbakot manwalis si binayu utdit mantatadokan da. Agtuwon pay dit osa un sumupang dit duyas. Isalad da un mandop-ak sit onob kigad si mamitlun liwos. Adi na maayukakan dit ayaya utdit nanliput. Kama pay sidit gangsa. Nu gumongda da, madawos da un manalan sidit dagsiyan ta ida mandal-up ya mambulu, ta man-alinasnasan di ulnas. Man-ulin kad dat manligwat sin dagsiyan, isagob da payyan un manadok ta mantolkag da.

Nu lumipsut dadit natupgan un manadok, ayagan da dit malong-ag un nandakaga mengol ta pokawana dit natupgan un lalaki. Mataugan dit mampopokaw si basi un namalukung. Isalad na un paliwatan dit lalaki, asi na manliklikwos. Adsan pay dit lalaki sinagungon dit mamkaw ta umogyat si mabalus.

Pasig un man-awidana nu manliwos dit mampaliwat.

Nu magangput dit mamkaw, sapulon da payyan dit gangsa ot mansagngi da un manadok dadit man-asawa. Magngolon dit mandidisan un ayaya utdit nanliput sit among. Kamal lawa ut kabanbannanayuan. Kama pay dadit gumiyagiya un mangalummatit ya mangay-ayugan sidit kasikusiku. Sad mangwaan datu ta mangayagay da un mangikayaw sidit nadatuman un lalaki.

Nu maabus dit tupog, sadadit alluwagin di mangan, isalad dan manwanad. Adi na mapanay dit kakan, ta mabugus si gamu ya daon. Ot madaan un makuán si pigas dit makupilan un isna. Ngadanon datu si 'Bunung di Datum.' Maabus da kad mangan, mangkadaan da ot awad osa ut dadit ginumlay, man-awit da utdit malakbalakban isna. Nu piga dadit simbabalyon malnob ut sinbubugus un isna.

7. Tagangtang

Nu gumidgidam sadit bakbakot un mandadawak, koono dit tagangtang dadit man-asawa. Mampatoy da si mabutu ta kanon dadit nangngilin un adi nangan sidit gabbuk dit datum. Sadit managangtang manliklikwos sidit dallipong ot pekpekpekona dit sin tugpak un gangsa ta addagona dat anitu un sada Balus, Angtan, Kadawas kan da Pasongwat. Ibanos nan ayyayagan da Kaggana kan da Lino ta sad tumutup si gasat di palad dan man-asawa un gumalyan kigad si mataguwan da.

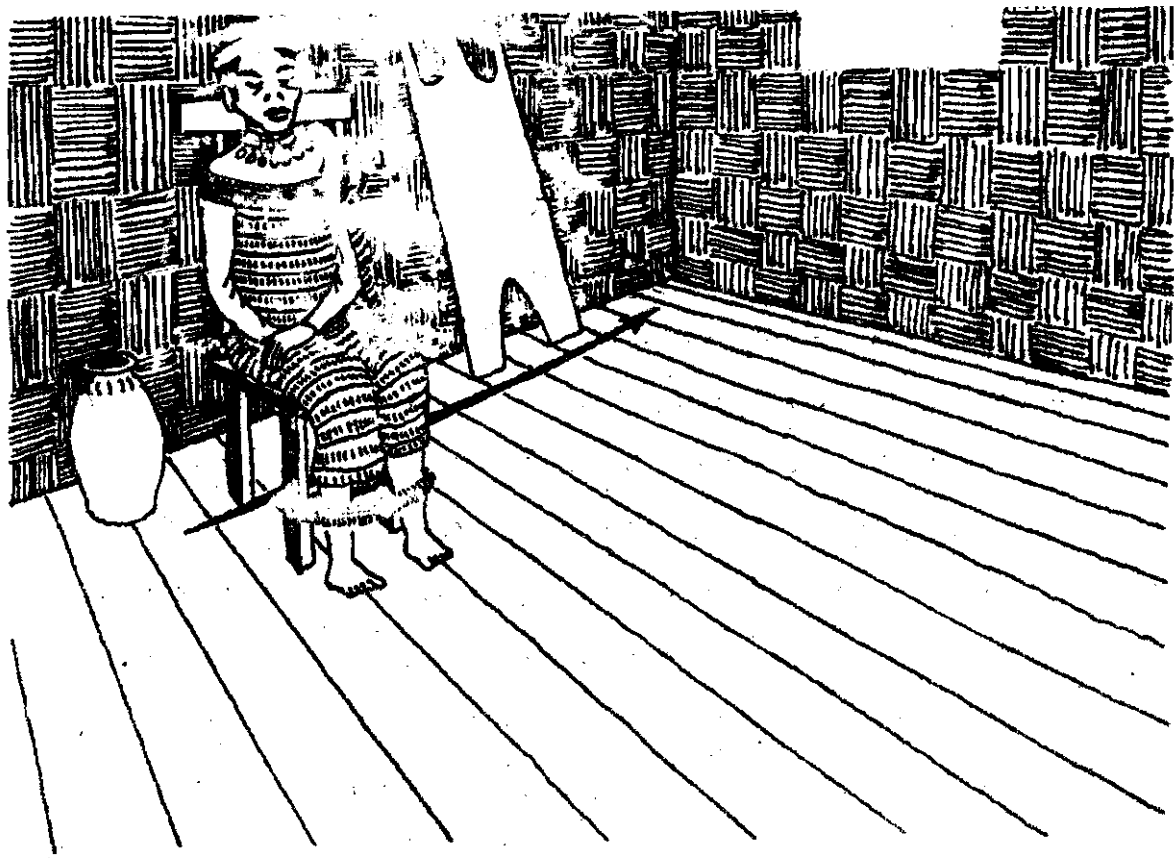
Siya tu ud kokoon ya kadawian dadit dadakkol un ginnapuwan sidit aw-awi, yoeng maid pigan makatuntun sidatun ginanak situn satun ta amoamoda begot ya gastus. Sad mantigam-muwan taku ul lawa, sadadit naangsan bokon pay un talon un nansagudan da utdit kokwan di tagu un matagu uttun pita.

MINATOY

intod Orlando Awingan - Limos

Sadit aw-awe, awad kad matoy, ida ibogga. Abuson da kad omson badubadutan da, asi da igga dat ganggangan na. Ammaan dan sadagon. Baknang kad, punganon da si gangsa, piladan dat masilap, iyadulug da pay dat nabanola gusi. Mengol kad, igga da dat sinawit na, kalasag na, say-ang kan amina samsam nan nangayaw.

Mabogga dat taguwot, boggaon da dat kigada kakapon da, kama pay sidat kabodong da. Mandadatdatong da ot mambabagunon da. Igusbu da dat pigan luwang, baka ya bolok. Man-iinum dat basi ot mambibitbitlag dat lalaki. Man-adang dit tagu si kumpolmi.

Lobnon da dit ladag nu lumabas makatlu onnu makalima, sigun sidat mandomdom nu piyaon dan gagayamon kad ulay nu simpulun labi onnu ingganat maidolkang. Mambabagbagaan da nu ilbon da kad, mangulub dan si loog nan lobon sin pita; ammaan dan tupitupinon ya otootoban. Manlobon da kadon kama dat mamaligud si singngadan na. Mansonga da, manekot da si balun na, mangigga da pay si man-anaaw na.

Naasaw-an kada lalaki dit matoy, mabilug si asawa nan babai si pigan dagun. Ot nu sat babai dit matoy, mapangis dit lalakin asawa na si pada nan pigan tawon. Mangngisit dat manlangdu onnu mantingngog da, adi da pay makaadayu. Ingsan dan mangkain ya mansilup si napolkas maabus dan mangkolyas ot itdon da dit babau.

Sakad dit kadawiyon ikayaw da dit domdom. Yoong inadal daon un gagangay matoy tan tagu.